Waor kom jie hene?

Eerste druk 2025

Tekstredactie: Yvonne Oeben-Baesjou

Vormgeving: Studio Herder

Foto cover: Jan en Alie met hun oudste zoon Kees

Alle rechten voorbehouden. Niets uit dit boek mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, in druk, opnamen, of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur.

Waor kom jie hene?

Kronieken
over de familie Tolboom

geschreven door Kees

INHOUDSOPGAVE

Waor kom jie hene? 7
Hoe is de naam Tolboom ontstaan? 9
Naar ’t Claverenblad 11
De Bantuin 15
De stamboom van de familie Tolboom 19
Boeren op De Bantuin 25
Oorlogstijd en dienstplicht 27
Opa Cees 33
Het gezin Tolboom in de jaren ’50 en ’60 35
Jeugdherinneringen 43
Partnerkeuze 49
Dingen organiseren 53
Het boerenwark 57
Brand 61
Getrouwd 65
Kinderen 69
Ruimtelijke bedreigingen voor Asschat en De Bantuin 73
Vakanties 79
Besturen 83
Dakloze jongen 85
Nieuwe plannen 87
Koken 89
Werken met de koeien 91
Bemesting van landerijen 95
Nog een brand 97
Wijnproeverijen 99
Nog meer besturen 103
De jongens 105
Einde van het bedrijf 107
Jongvee 113
Vogels 117
Hout 119
Nieuwe gezinnen 121
Muziek 125
Eind aan het werk met de koeien 127
Werkweekjes 129
Motorongeluk 135
De corona-epidemie 139
Feest 141
De jeugd en de toekomst 145

Lange oprijlaan naar De Bantuin, 2025

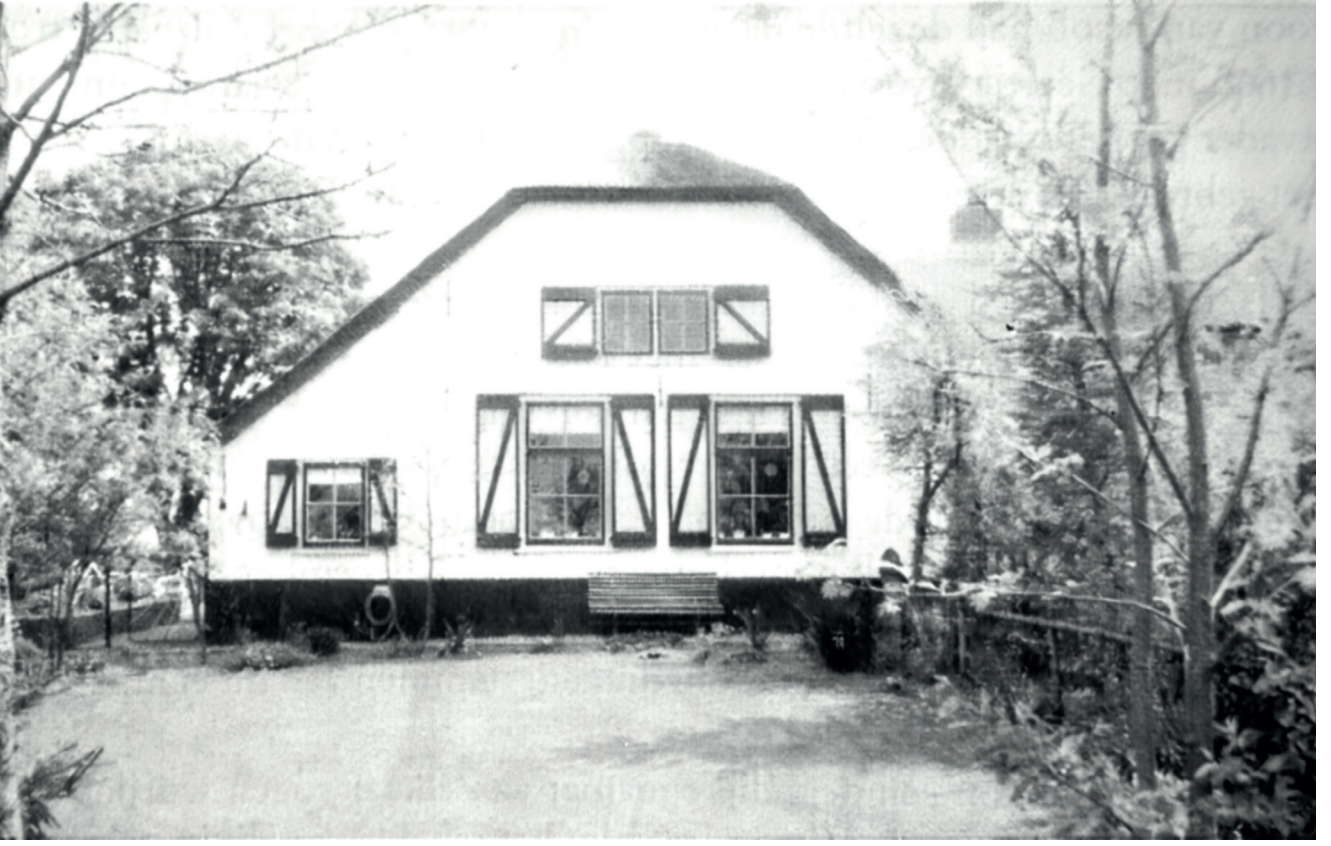

WAOR KOM JIE HENE?

Een verhaal over het ontstaan van de familienaam Tolboom
en het boerenwark in de heerlijkheid Asschat

Waarom deze boerenkroniek? De laatste boerenzoon die op De Bantuin boerde, ben ik, 'Kees van 1948, dat jong van Jan van Cees Tol uut Asschat'. En tijdje geleden opperde ik tijdens een feestje in een overmoedige bui het plan om de historie van de familie Tolboom op te tekenen en daarmee ook alle 'boerenfeiten' die zoal bij me opkomen. Ik heb veel familiegebeurtenissen in mijn geheugen zitten en vind het belangrijk om deze herinneringen vast te leggen. Zo vormen ze een breder beeld, dat gedeeld kan worden. En blijven er minder onbeantwoorde vragen. De feiten hebben, naar ik hoop, een reële basis, en indien er mensen zijn die het ergens mee oneens zijn, ben ik bereid een en ander toe te lichten!

Tony, Jan en Kees bij De Bantuin, 1960

Bij deze boerderij aan de Hogesteeg werd in 1643 de tolboom opgericht

Voorbeeld van een tolboom | Foto: Archief Historische Kring Leusden / Jan Schouten

HOE IS DE NAAM TOLBOOM ONTSTAAN?

Omtrent de jaren 1650 was het gebruik dat je naar je vader vernoemd werd, met 'zoon' als toevoeging, bijvoorbeeld Jacobsens zoon of Claes Jacobsens zoon. De term hiervoor is 'patroniem' of 'vadersnaam'. Zo werd ik dat jong van Jan van Cees Tolboom uit Asschat genoemd. Ook was er de gewoonte om de naam van de boerderij als familienaam te gebruiken. Later werd het door toename van de bevolking lastig duidelijk wie wie was, maar door wetgeving van Napoleon Bonaparte in 1811 tijdens de Franse overheersing werd iedereen verplicht ingeschreven met familienaam in een bevolkingsregistratiesysteem. De wetgeving werd ingesteld om efficiënter belasting te kunnen heffen en om rekruten voor het leger te kunnen vinden. Zo komt al in 1653 de naam Tolboom voor in een akte waarin de aanbesteding en de rechten voor tolheffing werden vastgelegd. Er stond een 'tolboom' op de weg tussen Niekark en Hogelande, Hogesteeg nr. 10 aan het riviertje de Laak. Deze geregistreerde tollen – vaak met een slagboom over de weg – werden gebruikt om heffingen te innen om de verbindingswegen in goede staat te staat te houden voor de transporten met paard-en-wagen. De tollen werden aanbesteed per inschrijving en gegund aan aanwonenden die dan werden beëdigd als tolheffers.

De tolboom tussen Niekark en Hogelande stond op gepachte grond van het Barbaraconvent, een katholieke kloosterorde uit Amersfoort bij een boerderijtje van 10 dammaten groot. Een dam-

maat is ruim een halve bunder, deze boerderij was 5,7 bunder groot (een bunder is 10.000 m^2).

Met eigen geld werd in 1592 een boerenonderkomen gebouwd door Claes Jacobse uit Asschat. Zijn zoon Jacob Claes nam de boerderij over en hij is ook nog schepen geweest. Schepenen hadden de bevoegdheid tot rechtspreken bij conflicten en wetsovertredingen, als regiobestuurders. Daarna is zijn zoon Claes Jacobse eigenaar geworden van de boerderij aan de Hogesteeg. De boerderij is in 1680 Tolboom gaan heten, naar de boerderij bij de tol in de weg over de Laak. Claes Jacobse overleed zonder kinderen maar zijn vrouw Geertje Everts trouwde met Jan Jansz van Doorn die zich ook Tolboom ging noemen. Toen Geertje overleed trouwde Jan Jansz met Dirckie van Couwenhoven. Deze familie verbouwde in 1685 tabak. Hun zoon Jan Jansz zette de boerderij voort, hun dochter Maria trouwde in 1828 met Jacobus Hoofd. Met het overlijden van deze familie verdween de naam Tolboom van de Hogesteeg. Het is wel grappig om te vermelden ik in 2012 nog met een groepje mannen heb leren koken op de oude boerderij aan de Hogesteeg 10 onder leiding van kok Cees Swan, waarbij de hele keuken in de rook kwam te staan bij het roosteren van broodjes!

NAAR ’T CLAVERENBLAD

In 1701 kwam de Leusdense tak Tolboom op de boerderij ’t Claverenblad aan de Hamersveldseweg in Leusden terecht als huurder. In 1722 doet weduwe Grietje Hendriks afstand van de huur, en wordt de huur tot 1810 overgenomen door Jan Jansz Tolboom, gehuwd met Hendrikje Hendriks.

Boerderij ’t Claverenblad, 1968 | Foto: Arie van Kooij

Hij koopt ’t Claverenblad van Pieter Leonardus baron Heilman, heer van Stoutenburg, en zijn vrouw Lucia Theresia van Lilaar. De koopsom was 3.000 gulden. ’t Claverenblad was 22 morgen (1 morgen is gelijk aan 1 bunder met 1½ morgen tabaksland groot

(22 bunder groot, 22.000 m^2). Tabak was een zeer lucratief gewas, in 1710 werd in Nederland 1 miljoen kg tabak geteeld, vooral op de zandgronden van Nijkerk en van Leusden tot Amerongen. In Leusden was de familie Cohen actief in de tabakshandel. Daarom is er een zandpad naar de tabakshandelaar Cohen vernoemd, voorheen Smoussesteeg. Dit is was een kerkepad waar je binnendoor naar Asschat kon komen. Er zijn verschillende tabaksdroogschuren geweest, ook bij ’t Claverenblad was er een grote. In Amerongen zijn nog enkele mooie schuren bewaard gebleven. Johannes Tolboom

had in de oorlog ’40-’45 een tabaksnijmachine gemaakt van een oude dynamo zodat hij zelf de verbouwde tabaksplanten kon snijden voor eigen gebruik.

Boerderij ’t Claverenblad, 1972 | Foto: Annemarie van den Berg-van den Hengel

Er is het vermoeden dat er bier werd gebrouwen op ’t Claverenblad, vanwege de grote kelder en de extra aangebouwde grote kamer. En vanwege het feit dat de bierbrouwer Theodorus van Lilaar, gehuwd met Gerarda Freis van Doire, in 1732 de hofstede kocht. Na het overlijden van Jan Jansz Tolboom in 1828 neemt zijn zoon Wulvert Tolboom, gehuwd met Stijntje Aartse de Bruin, de hoeve over.

DE BANTUIN

De betekenis van de naam Bantuin is volgens prof. Cor van den Hengel in zijn proefschrift over het ontstaan van Leusden: het aftuinen (met palen afzetten) van een te ontginnen gebied met behulp van de monniken van het klooster Hohorst op de Heiligenberg (ontstaan in 1025), waarbij mensen moesten werken die door de bisschop van de Paulusabdij in Utrecht 'in de ban' werden gedaan voor geloofsovertredingen. Voor zover ik weet bestaat de naam Bantuin alleen voor de boerderij in Asschat. In Limburg is wel een gemeenschapshuis met die naam.

Voor De Bantuin in 1929,
linksachter oma Antonia, voor Tony en Jan

In 1817 heeft Wulvert boerderij De Bantuin in Asschat aangekocht met een lening van 2.000 gulden van zijn oom Jacob Jansz Tolboom, van boerderij Klein Rossenberg. De boerderij in Asschat verhuurde Wulvert weer door aan onder anderen Jan van de Boom, omdat hijzelf bleef boeren op ’t Claverenblad. Bij de boedelverdeling na het overlijden van Wulvert komt ’t Claverenblad in 1859 in bezit van Aart en Evertje Tolboom, de ongehuwde kinderen van Wulvert en Stijntje.

Na het overlijden van Evertje verkoopt Aart de hofstede aan Hermanus de Jong, zoon van de Blaricumse burgemeester. Een beetje een buitenbeentje in Leusden: hij hield renpaarden en ook jagen was een hobby van hem. Hij was wat men noemde een ‘herenboer’.

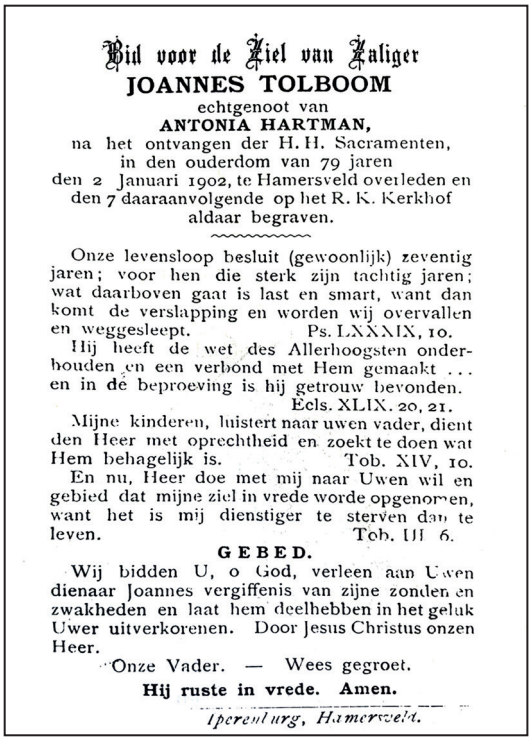

De familie De Jong voor boerderij ‘t Claverenblad, de vrouw met knipmuts is Marie de Jong-Tolboom | Foto: Archief Historische Kring Leusden

Hermanus huwde met Maria Tolboom, nicht van Aart en Evertje Tolboom, die zij jarenlang heeft verzorgd. Zij is geboren op de boer-

derij Groot Capel van Cornelis Tolboom die later is overgenomen door zijn schoonzoon Heijmen Brouwer. Deze boerderij, later in bezit van zijn zoon Claas, is net als de boerderij van Piet Stalenhoef, voor de uitbreiding van autobedrijf Pon opgekocht en gesloopt. De steen- en betonresten zijn door sloper Jan Odijk gebruikt voor het verharden van het kavelpad op boerderij De Bantuin. In 1919 wordt de hoeve 't Claverenblad verkocht aan Reimert Los, een boer uit Rijpwetering. Maria en Hermanus verhuizen naar de nieuw gebouwde boerderij Akkerhoeve aan de Hamersveldseweg.

In 1970 wordt 't Claverenblad verkocht aan Kees Vial voor 1 gulden met de verplichting dat hij het pand restaureert en in de historische staat terugbrengt. Vial heeft van het achterhuis een creatief en cultureel centrum gemaakt. Zijn zoon Maarten heeft nog op de boerderij De Bantuin een stageplek gehad.

Bid voor de Ziel van Zaliger
JOANNES TOLBOOM
echtgenoot van
ANTONIA HARTMAN,
na het ontvangen der H. H. Sacramenten,
in den ouderdom van 79 jaren
den 2 Januari 1902, te Hamersveld overleden en
den 7 daaraanvolgende op het R. K. Kerkhof
aldaar begraven.

Onze levensloop besluit (gewoonlijk) zeventig jaren; voor hen die sterk zijn tachtig jaren; wat daarboven gaat is last en smart, want dan komt de verslapping en worden wij overvallen en weggesleept. Ps. LXXXIX, 10.
Hij heeft de wet des Allerhoogsten onderhouden en een verbond met Hem gemaakt ... en in de beproeving is hij getrouw bevonden. Ecls. XLIX. 20, 21.
Mijne kinderen, luistert naar uwen vader, dient den Heer met oprechtheid en zoekt te doen wat Hem behagelijk is. Tob. XIV, 10.
En nu, Heer doe met mij naar Uwen wil en gebied dat mijne ziel in vrede worde opgenomen, want het is mij dienstiger te sterven dan te leven. Tob. III 6.

GEBED.

Wij bidden U, o God, verleen aan Uwen dienaar Joannes vergiffenis van zijne zonden en zwakheden en laat hem deelhebben in het geluk Uwer uitverkorenen. Door Jesus Christus onzen Heer.
Onze Vader. — Wees gegroet.
Hij ruste in vrede. Amen.
Iperenburg, Hamersveld.

Na het vertrek van Maria en Hermanus gaat Jan Tolboom (1823) samen met Teunisje Hartman (1837) in Asschat door op hoeve De Bantuin. Over hun tijd op de boerderij is weinig bekend. Deze Jan is overleden in 1902 (hij had een markant overlijdensherinneringskaartje) en in 1927 is echtgenote Teunisje overleden. Na het overlijden van Jan en Teunisje zijn mijn opa Cornelis Tolboom (1881) en oma Antonia Hilhorst (1891) er gaan wonen, nadat ze in 1918 zijn getrouwd.

DE STAMBOOM VAN

Jan Tolboom - 1823

Cornelis Tolboom - 1881

Jan
1919

Aleida Cecilia Verhoef

Everdina Antonia
1920

Anthonis Angelus van Dijk

Anthonius Johannes
1921

Gijsbertha Johanna Houdijk

Wulfranus Gijsbertus
1923

Maria Margaretha van den Tweel

Kees - 1948
trouwt in 1973 met Aly van Middelaar

Gerard - 1949)
zwaar gehandicpt, overlijdt in 1966

Annie - 1951
overlijdt op 2-jarige leeftijd aan kroep

Tonia - 1952
trouwt in 1977 met Bennie Lichtenberg en gaat in Vorden wonen

DE FAMILIE TOLBOOM

Teunisje Hartman - 1837

Antonia Hilhorst - 1891

Anthonius Adrianus
1925

Johanna Everarda Schothorst

Anthonia Maria
1928

Anthonius Rutgeres Voskuilen

Geertruida Cristina
1932

Gijsbertus van der Meer

Jan - 1954
trouwt in 1980 met Anja van Rossum en zij gaan wonen in Achterveld

Anton - 1956
zwaar gehandicapt, overlijdt in 1979

Martin - 1958
zwaar gehandicapt, overlijdt in 2023

Ida - 1962
trouwt in 1985 met Koos Kooijman en gaat boeren in Appelscha

Bruiloft van Anton van Dijk en Dina Tolboom op De Bantuin
Zittend vanaf de linkerkant: de derde persoon is opa Cees met oma Tonia, daarnaast de bruidegom Anton van Dijk en met de witte anjers de bruid Dina Tolboom
Bovenste rij vanaf de linkerkant, Tonia Tolboom, An en Toon Tolboom
Bovenste rij vanaf de rechterkant, Jan en Alie en de vijfde van rechts Wuf Tolboom, 1947

De zeven kinderen van Cornelis en Antonia:

- zoon **Jan** (1919), trouwt in 1946 met Aleida Cecilia Verhoef
- dochter **Everdina Antonia** (1920), trouwt in 1946 met Anthonis Angelus van Dijk, veehandelaar in Haastrecht
- zoon **Anthonius Johannes** (1921), trouwt in 1955 met Gijsbertha Johanna Houdijk, zij gaan boeren in Cabauw
- zoon **Wulfranus Gijsbertus** (1923), trouwt in 1960 met Maria Margaretha van den Tweel, zij boeren in De Meern op de Hof van Holland
- zoon **Anthonius Adrianus** (1925), trouwt in 1953 met Johanna Everarda Schothorst en is smid in Leusden
- dochter **Anthonia Maria** (1928), trouwt met Anthonius Rutgeres Voskuilen, zij boeren op de Hakhorst in Leusden
- dochter **Geertruida Cristina** (1932), trouwt met Gijsbertus van der Meer, zij boeren in Haarzuilen

De kinderen van opa Cornelis en Antonia trouwden allemaal met een boerin of boer en gingen boeren, behalve Anthonius, die boerensmid werd.

In de boerengeschiedenis was het gebruik dat men alleen een levenspartner zocht binnen de eigen boerengemeenschap en ook de gelijke omvang van de bedrijven (hoeveel melkbussen aan de straat) was hierbij een factor. Dat was in de jeugdtijd van mijn ouders nog de vaste regel! In dat kader is een ervaring van een vriend in de jaren ’70 wel opmerkelijk: hij moest zijn ‘verkering’ met een burgermeisje uitmaken wegens standsverschil. In ruil daarvoor zou hij een transistorradio krijgen, maar hij zwichtte niet voor de chantage en is toch met haar getrouwd.

Rond 1900 vonden de ontmoetingen met de huwbare dames vaak plaats op boerenbruiloften op de boerenerven, en ook de zondagse

Wuf, Dina, Anton, opa Cees, Truus, oma Tonia, Toon, Jan en Tonia, 1941

kerkviering – het Lof – om half 7 ’s avonds, was een mooie gelegenheid om met de meisjes naar huis te fietsen. Later organiseerden de kerkelijke organisaties stijldansavonden onder leiding van de heer Hoksbergen, zodat via de dans geleerd werd met respect met dames om te gaan. De jongens en de meisjes kregen gescheiden onderwijs, op jongens- en meisjesscholen, tot en met de middelbare school.

BOEREN OP DE BANTUIN

Cornelis (hierna genoemd opa Cees) en Antonia zijn gaan boeren op De Bantuin. De hoeve bestond uit 4 morgen bouwland en 22 morgen grasland. Het bouwland bestond uit 1,5 morgen rogge, 1,5 morgen haver en 1 morgen en 100 roe (een roe is 14 m^2) aardappels. De boerderij had plaats voor ongeveer 22 koeien op een grupstal (poepgootstal), met hilt (planken zolder boven de koeien) en een zul (voergoot) om uit te vreten en reupels (koevastzetpalen) waaraan de koeien zes maanden lang vanaf half november tot aan begin mei stonden vastgebonden. Achterin was een paardenstal voor twee paarden en daarachter een wasplaats voor de knechten. Op de hilt was de kit, een hokje dat diende als slaapplaats voor de knechten. Dan was er een varkensschuur met 17 fokvarkens. En een koehok voor het jongvee: pinken en vaarzen. Dat was een stal met als ligvloer strooisel en gestoken plaggen uit een landje ernaast, een zogenaamde potstal. Het strooisel werd in het voorjaar gebruikt als bemesting op het schrale bouwland. Opa voerde paardenmest aan om het grasland te bemesten, die hij betrok van de militaire paarden van de kazernes op de Leusderhei. Ik heb uit verhalen gehoord dat hij naast twee karrevrachten ook nog paardenkeutels vervoerde in het kistje waarop hij zat om de paarden te sturen (het brikkekistje). De mest was erg belangrijk om van de schrale zandgrond goede gewasopbrengsten te krijgen. Vóór op de deel had hij een houten opslag op de zolder naast het stro voor graan en kokosschilfers van de SOL (Stichtse Olie en Lijnkoekenfabriek), met daaronder een molen voor het fijnmalen

Jan Tolboom, Gart van de Pol (op de wagen) en Cor den Ouden, 1959

van deze ingrediënten tot meel dat als koeienkrachtvoer diende. Er waren nog toen nog geen Wolswinkels-meelfabrieken. Verder waren er drie kippenhokken (5 x 7 m), die stonden in het weiland voor het huis. Daar werden ongeveer negentig kippen in gehouden voor de eieren. Opa wilde meer kippen houden en hij had daarom in 1947 een legerbarak van de soldaten op de Leusderhei gekocht; deze was 20 m lang en 7 m breed. De fundering was al klaargemaakt in het weiland voor het huis. Maar doordat de boerderij van zijn zwager Manus Hilhorst op de Langesteeg was platgebrand in 1945, en zij erg onthand waren, heeft hij de barak aan hen ter beschikking gesteld om daarvan een nieuwe stal te bouwen.

Opa Cees was een fervent katholiek kerkganger, er is mij verteld dat hij twee grote kruiswegstaties heeft betaald voor de St. Jozefkerk in Hamersveld. In de jaren ’40 kocht Cees in De Meern de boerderij Nieuw Hof van Holland aan, met 13,6 bunder weiland en 3,50 bunder fruitbongerd. Daar kon hij zijn koeien naartoe brengen ten tijde van de inundatie van Asschat (het onder water zetten van land om de Duitse invasie tegen te houden). En ook om een boerderij in bezit te krijgen zodat zijn kinderen ook konden gaan boeren.

Schilderijen van de kruisweg in de kerk, 1983 | Foto: Annemarie van den Berg-van den Hengel

OORLOGSTIJD EN DIENSTPLICHT

Mijn vader was door de mobilisatie voor de oorlog gelegerd in het buitengebied van Lochem en hij kocht vaak zijn wachtlopen af door betaling van zijn dienstmaatjes, om dan zelf bij de boeren te gaan werken. Een keer heeft hij zich daarbij in zijn voet gemaaid bij boer Poeze in Lochem, en kwam daardoor in het ziekenhuis in Zutphen terecht. Van daaruit is hij na de capitulatie van het Nederlandse leger in burgerkleding op de fiets weer teruggekomen naar Asschat.

Tijdens de bezetting door de Duitsers waren er wapendroppings door de geallieerden achter het Brinkhorsterbos op het land van onze buren, het kinderloze echtpaar Van Ginkel. Een ondergrondse verzetsgroep waar buurman Reinier Roest zich mee bezighield, organiseerde deze droppings. Onze ouders waren daar kwaad om. Daarmee nam de verzetsgroep ondoordachte risico's voor de omgeving, zie de gevolgen bij het Kwaaie Gat op Stoutenburg waarbij Cees van Burgsteden en zoon Jan zijn vermoord en zijn andere zoon Manus en vijf mannen gevangengenomen zijn. Ook is de boerderij in de brand gestoken na ontdekking van een zender van de ondergrondse. Manus en de vijf mannen zijn niet meer teruggekomen uit concentratiekamp Neuengamme.

Er is een film waarop is te zien is dat Jan Tolboom, Teus en Hent en Wim van Roomen vanuit de houten villa achter aan de Langesteeg van baron Gevers langs de boerderijen naar de Schans in Asschat schaatsen over het bevroren inundatiegebied.

Hent van Roomen en Jan Tolboom schaatsen tijdens de inundatie bij Huize Voskuilen, januari 1940
Still uit de film 'Inundatie Asschat'

Ook is er het verhaal over houtzager Schreuder die de wielen van zijn auto had vervangen door zaagbladen en over het ijs reed en daarmee het ijs doorzaagde om de opmars van de Duitsers tegen te houden.

In 1942 zijn Jan en zijn zus Dina naar Asschat gestuurd om de boerderij weer op orde te brengen. De gebouwen waren gelukkig blijven staan en niet in brand gestoken na de bezetting van de Duitsers en de inundatie. Er was veel gekwaak van ontelbare kikkers die in de ondergelopen weilanden zaten.

De vier vrouwen uit Rotterdam kwamen nogmaals op bezoek in 1978

Als kind, in 1957, heb ik meegemaakt dat tijdens het koffiedrinken in de tuin plotseling vier vrouwen uit Rotterdam mijn vader kwamen bedanken voor de opvang en het geven van eten en drinken in de hongerwinter van 1945!

Johannes (Jan) en Anthonius (Toon) zijn de enigen van de familie Tolboom die hun dienstplicht hebben vervuld. Opa Cees

was tegen het militarisme en heeft zijn zonen vrijgesteld gekregen voor werk op de boerderij. Toon Tolboom is 1950 opgeroepen om in Indonesië voor de genie baileybruggen te bouwen. Hij heeft nooit aan politionele acties meegedaan.

Jan, 1939

Toon, 1948

In de jaren ’60 kreeg ik, Kees, zoon van Johannes, vrijstelling van de dienstplicht door de wettelijke regeling van persoonlijke onmisbaarheid voor het midden- en kleinbedrijf. Daardoor hoefde ik de militaire dienstplicht niet te vervullen. Het briefje met daarop de vermelding dat ik onmisbaar was voor het bedrijf, daar ben ik erg lang trots op geweest! Ik ben wel lid geworden van de vrijwillige brandweer.

OPA CEES

In 1960 is opa vanuit De Meern weer terug naar Leusden verhuisd na het huwelijk van zijn zoon Wuf met Maria van den Tweel; zij gingen de boerderij in De Meern voortzetten. En na het vroege overlijden van zijn vrouw Antonia Hilhorst op 5-01-1948 is hij als alleenstaande man in het daggeldershuisje van de familie aan de Asschatterweg 44 gaan wonen. Hij had hulp van Bertha Daatselaar van Krakhorst voor het schoonhouden van het huisje. Dat was in de jaren ’30 gebouwd voor 6.000 gulden. Voorheen woonde daar Cees’ broer Aart Tolboom die door reumatiek niet kon lopen en dus aan bed gekluisterd was en ook nog blind was, maar zijn gehoor was erg goed. Daardoor herkende hij veel mensen aan de loopgeluiden. Ook woonde vrijgezelle ‘tante’ Geert Tolboom op nr. 44, zij was geestelijk gehandicapt. Dan was er nog ‘dikke Marie’ waarvan niemand wist waar die vandaan kwam, en die later gelukkig getrouwd is in Utrecht!

Opa Cees had een grote luxe Amerikaanse blauwe Dodge gekocht waar zijn zoon Jan hem op zondag mee naar de kerk moest rijden. Maar helaas, toen mijn vader een beetje te laat was opgestaan en iets te gehaast was, is hij op de Asschatterweg tegen een boom en in de sloot gereden. Gelukkig mankeerde de inzittende niets.

Opa Cees met Jan Tolboom en Gijs Versteegh bij het bakhuis van pa, 1964

Het 40-km-autootje van opa bij ome Toon, op de achtergrond het café van Tinus van de Pol

Daarna kocht opa een 40-km-autootje. Deze Renault 4 was door garage Van 't Klooster begrensd op 40 km en opa Cees kon er zonder rijbewijs zelf mee naar de kerk te rijden, wat wel erg veel deuken opleverde! Hij kwam nog regelmatig op de boerderij en vroeg dan dwingend om het paard in te spannen om het hooigras dat volgens hem droog was bij elkaar te harken. Ook was hij lid geworden van de Amersfoortse groenteveiling om enkele kistjes groente uit zijn groentetuin te gelde te maken. De groentetuin werd door buurman Claris Versteeg verzorgd. In zijn schuurtje had hij twee hokjes laten maken om twee kalveren vet te mesten omdat aan mestkalveren veel verdiend kon worden.

Daggeldershuisje Asschatterweg 44, 1996

HET GEZIN TOLBOOM IN DE JAREN ’50 EN ’60

Intussen boerden opa Cees’ zoon Jan met zijn vrouw Alie op de boerderij De Bantuin. Zij kregen acht kinderen:

- **Kees** (1948), trouwt in 1973 met Aly van Middelaar
- **Gerard** (1949), zwaar gehandicapt, overlijdt in 1966
- **Annie** (1951), overlijdt op 2-jarige leeftijd aan kroep
- **Tonia** (1952), trouwt in 1977 met Bennie Lichtenberg en gaat in Vorden wonen
- **Jan** (1954) trouwt in 1990 met Anja van Rossum en zij gaan wonen in Achterveld
- **Anton** (1956), zwaar gehandicapt, overlijdt in 1979
- **Martin** (1958) zwaar gehandicapt, overlijdt in 2023
- **Ida** (1962), trouwt in 1985 met Koos Kooijman en gaat boeren in Appelscha

Ma en Pa Tolboom hadden de zorg voor drie zwaar gehandicapte kinderen, die ze altijd met veel liefde omringd hebben zonder ooit een klacht te uiten.

Ze hebben in 1953 een serre en verzorgingskamer voor deze jongens bijgebouwd aan de zijkant van het woongedeelte van de boerderij. Toen Martin en Anton te zwaar werden om zelf te verplegen, zijn ze naar De Heygraeff in Woudenberg verhuisd waar ze een nog betere verzorging kregen.

Het was vroeger in de boerengemeenschap de regel dat men voor vlees, groente en fruit zelfvoorzienend was. Ik hoor nog hoe de ouwe zog schreeuwde voordat ze geslacht werd in het washok. Het dodelijke schot werd gelost door schoenlapper Jan Keizer en de slagader werd doorgestoken voor het bloed voor de bloedworst. Altijd werd het hele varken benut om te dienen als eten voor het gezin. Er werd zelf worst en meelworst gemaakt en hoofdkaas van de uitgekookte kop. Ik vond dat niet te eten, afschuwelijk. De hammen werden gerookt in de schoorsteen van de open haard.

Jan, Tony, Kees, vader Jan met Ida, 1964

Ook ging er een ‘soeppot’ naar mijnheer pastoor met karbonades en biefstukken, waarmee een plekje vooraan in de hemel werd verdiend.

Er was een behoorlijke groentetuin aanwezig met boerenkool, en witte kool die in een Keulse pot werd gefermenteerd tot zuur-

kool. Dat vond ik lekker. Verder groeiden er sla en boontjes. Dan was er nog een bongerd met oude appelrassen zoals zoete bloemee, gedroogd uit de oven goed te bewaren. En de mooie rode sterappel, de zure Groninger kroon en de goudrenet voor de appelmoes en -taart. Bij elkaar stonden er zo'n tien tot twaalf fruitbomen.

Mijn vader, Jan Tolboom, is in 1963 gestruikeld over zijn klompen en heeft daarbij een open beenbreuk opgelopen waardoor hij maanden uit de running was.

Jans, Gijs, Willem en Geert Mastenbroek

Doordat de buren, de familie Mastenbroek, geregeld bij het boerenwerk hielpen, was een langere samenwerking ontstaan. We hielpen elkaar bij de intensieve arbeid die het hooien en kuilen is. Dat gebeurde op veel plaatsen, zoals in de Schammerpolder, het Zure End in Hoogland en Gooswilligen in Scherpenzeel. Later introduceerde die familie ons bij de Amersfoortse bierbrouwerij

Phoenix, waar ik als jonge man bierbostel ging halen; dat was heel smakelijk koeienvoer. Met tractor en wagen ging het dwars door Amersfoort. Ik heb daar bier leren drinken, bij de brouwers boven, als ik de fooi ging brengen voor het vasthouden van de bostel voor ons...

De familie Mastenbroek bestond uit de samenlevende broers en zussen Jans, Geert, Willem en Gijs (Gijs' gevleugelde uitspraak was: 'Een vrouw is zachter als een rol prikkeldraad'). Ze waren

Bierbrouwerij Phoenix ±1930 | Foto: Archief Eemland

allemaal vrijgezel en toen ze op leeftijd raakten, kregen wij te maken met het overlijden van onze goede buurtjes. Ze waren streng gereformeerd. Toen Geert als laatste kwam te overlijden werden we door de knecht Huib op de hoogte gehouden over hoe de nalatenschap werd afgewikkeld. De zwager werd weggestuurd uit de boerderij als executeur testamentair omdat Geert het laatste testament had gewijzigd en een andere zwager had benoemd die alle

spullen terugvorderde, onder meer van de erfgename Annetje ‘van het Kannetje’. Zij had bedongen dat zij recht had op een mooie vaas (het kannetje). Zo zorgde die andere zwager voor een eerlijke verdeling. Waarbij Huib, de knecht voor het boerenwerk, die ook de verzorging ’s avonds en ’s nachts op zich had genomen van de doodzieke Geert, de laatst overgeblevene van de familie Mastenbroek, in het testament royaal beloond werd met twintig koeien, overname van het pachtbedrijf en de machines. Mooi voorbeeld van hoe je een testament kunt regelen.

Van links naar rechts, de knecht Rinus, Gijs Versteegh, Claris Versteegh, Gijs Mastenbroek, Jan Tolboom en Willem Mastenbroek. 1966

En de boer, hij zwoegde voort, Kees in 1964

JEUGDHERINNERINGEN

Als jonge gozer van 17 was er in het najaar wat bij te verdienen met de wildjacht op landgoed De Boom. De jacht werd georganiseerd door onze buurman, boswachter Van der Lee als drijver, met 15 personen om het wild op te jagen.

Als je een fazanthaan zag, riep je 'Cock, cock' richting de zeven 'heren' jagers met geweren, die dan per dag tachtig stuks fazanten, tien hazen en soms een doublet in de wacht sleepten als er twee houtsnippen met één keer laden werden geschoten. Wat een superprestatie was. Na elke drift (in het bos van 4 ha) was er een borrel. Er was vanaf half oktober tot de kerst elke 14 dagen een jachtpartij onder leiding van de jachtheren Slijmers, generaal Hasselman en papierfabrikant Smit van Gelder. 's Middags

Jachtkar met fazanten, in het groene pak 'koddebeijer' Van der Lee - Jagers in actie
Foto: Landgoed De Boom

was er als lunch een lekkere erwtensoep met spek, gemaakt door mevrouw Van der Lee en haar roodharige dochter Willy. Frappant was dat boswachter Van der Lee een paar uur achter een dikke eik ons van een afstand bespioneerde of onze Pa tijdens het vreeën (omheiningen plaatsen) geen haasje zou schieten, wat mijn grootvader weleens deed in zijn tijd, maar mijn vader deed dat nooit.

Tijdens het vreeën zagen wij achter het huis van boswachter Varenkamp in een open schuurtje altijd een paar geschoten katten hangen; er was er in die tijd geen ekster- en kraaiennest veilig, Ook de rovende katten en vossen werden door de jagers fel bejaagd. Door dit beheer van de landerijen krijgen de grondbroeders kievit, grutto, tureluur, snip en veldleeuwerik meer kans en kan een gezonde populatie in stand worden gehouden.

Kees Tolboom als allerlaatste, 1968

Er was in die tijd elke 14 dagen op vrijdagavond een sportavond van de KPJ waar ik met de buurjongens Van Roomen en Van

Klooster en Jan van Houten uit Stoutenburg meedeed aan conditie- en volleybaltrainingen, geleid door de heer De Wijze. Die sportavonden werden gehouden in een sporthal bij het Julianplein in Amersfoort waar we ’s zomers hardlopend naartoe gingen en ook weer hardlopend terug. Dat leverde de volgende ochtend enorm stijve beenspieren op. Na die trainingen werd er vaak naast de verlopen smederij van Gijs ‘Pruts’ van de Hengel, in het café van Tinus van de Pol een vloeibare versnapering genomen, en bij Tiem ‘Beschuut’ van den Hengel in cafetaria de Swartesteegh een patatje gegeten.

Een opmerkelijke gebeurtenis uit die tijd: er vloog een F 104 Starfighter laag over Leusden die een verkeerde knop indrukte waardoor er een salvo schoten werden afgevuurd op de Asschatterweg bij de Tol en de schuur van Gradus van de Hengel en het toenmalige gemeentehuis.

De boerderij van Gijs Pruts met achter de leibomen het café ven Tinus van de Pol, rechts is nog een stukje van de schuur van Gradus van den Hengel te zien, 1956
Foto: Annemarie van den Berg-van den Hengel

Kees met biggen, de stenen voor de bouw van de gierput liggen klaar met erachter de dakpannen voor de vervanging van het riet op De Bantuin, 1965

Deelfeest op De Bantuin, 1967

PARTNERKEUZE

Het heeft mij altijd geïnteresseerd hoe de man en de vrouw elkaar ontmoeten en de keuze maken voor een persoon om samen een levenslange relatie op te bouwen. In de jaren ’70 werden er veel ‘schuurfeestjes’ gegeven op verschillende leuke adressen, zoals bij Smink, aan het begin van de Coelhorsterweg en bij Van Wieringen aan de Aarderweg. Daar werden veel versiertrucs toegepast om daarna een meisje naar huis te mogen brengen en met een kuspartijtje (scharrelen) te eindigen. En als je haar al een tijdje (weken) netjes had thuisgebracht ging het scharrelen over in elkaar lichamelijk ontdekken. Dan werd door ouderen gewaarschuwd dat er geen zwangerschap voor het huwelijk mocht ontstaan!

Aly, 1968

Kees en Aly op weg naar Texel, 1966

Deze feestjes zijn ook aanleiding geweest voor trouwpartijen. Waaronder die van mijzelf. De koeienstal op De Bantuin stond in 1969 leeg doordat het vee was afgevoerd vanwege een besmettelijke koeienziekte. Toen vierden we een paar verjaardagen (21 jaar) met een ‘deel’feestje in de grupstal met de reupels en de zul, de zitplaatsen waren gemaakt op de ligplaats van de koeien. Daar werden de dames aan de heren gekoppeld voor de openingsdans door middel van het uitdelen van een zwarte kaart en een rode kaart van een kaartspel, die dan moesten matchen. Zo kreeg ik de kans om met Aly, die met vriendinnen op dat feestje aanwezig was, een afspraak te maken om samen op de Harley een avondje uit te gaan naar dancing Van ’t Hull in Amersfoort. Toen ik haar op de motor ging ophalen reed ik voorbij haar woonadres en toen ik weer terugreed stond zusje Margreet aan de weg aan te wijzen waar ik moest zijn.

Op de opkamer, 1968

DINGEN ORGANISEREN

Mijn belangstelling ging in die tijd uit naar de KPJ (Katholieke Plattelands Jongeren) en ik kwam daar in het regiobestuur terecht met Kees Wantenaar en Henk Pronk uit Soest, Wim van Dijk uit Hoogland en Wil Botterblom uit Hoevelaken. Met hen zijn we nog steeds bevriend. Ik heb daar veel geleerd waar het gaat om dingen organiseren: een Tanzania-weekend in de landbouwschool van Hoogland samen met de KWJ (Katholieke Werkende Jongeren) van

Tanzania-weekend, 1967

Hoogland, met lezingen over het socialistische staatssysteem van Tanzania en een fototentoonstelling over het land. De opening werd verricht door wethouder Willemsen (hij was ook de schooldirecteur) en Ton Voskuilen, werkzaam in Tanzania, hij leverde het weekenddraaiboek.

Een ander evenement was het driedaags festival Action 71 met de Boertjes van Buuten op vrijdagavond, zaterdag Cuby and the Blizzards, en op zondag een brunch met tentoonstelling van producten van creatieve geesten. Het was heel gezellig maar door te weinig bezoekers een financieel debacle. Ook organiseerde deze groep een prijsvergelijkend onderzoek naar de krachtvoerprijzen van alle plaatselijke veevoercoöperaties en de Stichtse Lijnkoekenfabriek (SOL).

Een andere herinnering uit die tijd is een ‘studentengrap’. Wim van Dijk was voortrekker van de protesten tegen de annexatie van

KPJ-kringbestuur: Wim van Dijk, Kees Tolboom, Cees Wantenaar en Henk Pronk, 1978

Hoogland door Amersfoort. Hij paradeerde met de HOS (Hooglandse Ondergrondse Strijdkrachten) zondagsmorgens over Hoogland om te protesteren tegen de annexatie. Om Wim van Dijk een lesje te leren heeft de rest van het KPJ-bestuur een tegenactie georganiseerd. Voor het toenmalige gemeentehuis van Hoogland openden ze als AAL (Amersfoorts Annexatie Leger) een frontale aanval op Wim van Dijk en consorten en in het handgemeen dat ontstond overwon het AAL. Maar de Hooglanders namen wraak: de volgende zondagmorgen werd Kees Wantenaar uit zijn stal ontvoerd onder leiding van Ab van Dijk en tijdens de kerkdienst op het kruispunt tegenover het gemeentehuis met zijn hoofd vastgezet in een schavot. Na een oproep van zijn moeder is hij door onze groep weer bevrijd.

De ondergrondse strijdkrachten met aanvoerder Wim van Dijk
Foto: Paul de Smalen | collectie Historische Kring Hoogland

De studentengrap, 1973

HET BOERENWARK

Maar nu weer iets over het ‘wark’ op de boerderij. Mijn vader had in de jaren ’60 twee knechten die intern waren en op de kit boven de koeien sliepen. Ze waren in de kost, dus zij aten ook mee aan tafel.

Er kwamen vroeger ook regelmatig ‘schoekers’ (landlopers) langs die om een bordje pap of een fooi vroegen en die bijna altijd werden geholpen. Alleen een keer niet toen er eentje op de kit van de knechten geld had gejat, was betrapt en met veldwachter Bakker te maken kreeg. De schoeker had het geld ingeslikt, maar door hem lijnolie te laten innemen, dat werkte als sterk laxeermiddel, werd het geld algauw weer uitgepoept en kon het terug naar de rechtmatige eigenaar. Ook knecht Gart had al eens met de gummiknuppel van de sterk de orde handhavende dorpsveldwachter Bakker te maken gekregen vanwege baldadigheid.

Voor het wark was er naast de buurjongen Gart van de Pol, de ‘bouwmeester’ die alle paardenwerk deed waaronder ploeg- en grasmaaiwerk, ook Cor den Ouden, de daggelder die het werk met het vee deed. Daarna kwamen Jan van Job en Wim van Dijk, die later naar Nieuw-Zeeland emigreerden en daar zelfstandig boer werden. De laatste die bij mijn vader werkte was Evert, broer van Jan van Job en één dag in de week Henk Ruitenbeek van Hutmoorst die in 1965 per dag 7 gulden kreeg.

Cor den Ouden en Gart van de Pol, 1958

Toen ik 15 jaar werd, kreeg ik van opa een brommer om snel van de landbouwschool naar huis te komen om te helpen melken. Dat gebeurde toen nog met paard-en-melkbrik: naar het weiland, daar de koeien aan de melkwagen vastzetten en met een dieselvacuümaggregaat melken. De melk in melkbussen van 30 liter met de melkbrik naar huis brengen en aan de straat zetten om aan iedereen te laten zien hoeveel melk je leverde! Buurman Dorus van de Pol bracht de bussen met de vrachtwagen naar de Achterveldse melkcoöperatie Vecomi. Ook het gras maaien deed ik toen nog met twee paarden en een vingerbalk-maaimachine die bij elke molshoop verstopt raakte, wat weer een paar vloeken opleverde. Dan was er nog 4 ha bouwland aan de overkant van de straat dat met de paarden en een ploeg van 35 cm breed geploegd moest worden. Tien dagen was je daarmee bezig met gevolg een paar rauwe billen van alle kilometers lopen achter de ploeg.

Toen ik later het geleerde van de landbouwschool thuis wilde toepassen, onder meer kunstmest strooien, kreeg ik vaak onenigheid met mijn vader die dat niet nodig vond. De dunne koeienmest werd toen met paard en houten bakwagen van 1,5 m^3 naar het weiland gebracht; vaak was dat een wedstrijdje met de buurman die met de tractor parallel over zijn steeg naar achteren reed. Ook had ik nogal moeite met het feit dat mijn vader veel in zijn bakhuisje prutsklusjes zat te doen, klokken, radio's et cetera repareren voor iedereen; dat ging ten koste van de aandacht voor het boerenwark. Daarom wilde ik gaan werken bij een boer in Luttelgeest, in de Noordoostpolder, om brede ervaring op te doen bij zogenoemde voorbeeldboeren. Maar het ging niet door omdat mijn vader dat tegenhield met het dreigement mij te onterven. Daardoor heb ik nooit een goede vertrouwensband met mijn vader gekregen.

Gras maaien, Kees en Ida, 1966

Anna Aleida De Beaufort - juffrouw Annie | Foto: Landgoed De Boom

BRAND

In 1968 deed zich een grote tragedie voor. De varkensschuur is totaal afgebrand. Mijn vader en ik zaten achter in het weiland 's morgens te melken toen wij het vuur zagen, en omdat ik lid was van de vrijwillige brandweer, ben ik als eerste snel naar huis gegaan, m'n vader maakte het melken af.

Toen ik thuiskwam was er niets meer te redden, buurman Claris Versteeg had nog een aantal varkens met biggen gered. Er waren wel acht vaarzen om het leven gekomen; een verschrikkelijk gezicht, helemaal omdat ze pas na een paar dagen werden weggehaald door de destructievrachtwagen. Ook het bakhuis waarin mijn vader zijn hobbyruimte had met al zijn gereedschappen, was verloren gegaan.

Er zat wel een voordeel aan: de schuur mocht van de verzekering aan de overkant van de straat herbouwd worden. Daar begon mijn vader voor zichzelf een nieuw bedrijfje met een tiental koeien en tien fokvarkens.

We zijn toen financieel en moreel erg gesteund door de pachtheer van een stuk van ons land, die ons geld voor vier koeien schonk. Dit was nog tijdens het leven van eigenares Anna Aleida van landgoed De Boom. We mochten de schenking niet openbaar maken; een markant feit! En ik kon nu zelf op eigen verantwoording op het ouderlijk bedrijf gaan boeren.

Kees met Martin, Tony, Jan, moeder Alie met Anton, 1959

Er was een nog ergere tragedie. Mijn moeder maakte in 1969 de keuze om haar leven te beëindigen. We hebben haar ’s morgens in de toenmalige loods naast de autogarage gevonden. Mijn vader, mijn zus Tony en ik hebben haar op een ladder naar binnen gebracht, daarna is vrij gauw tante Bertha, overste van het zusterklooster aan de Zuidsingel, bij ons in huis gekomen. Zij bracht rust en regelmaat en hielp om goede beslissingen te nemen. Ik vond het verschrikkelijk om mijn verkering Aly dit nieuws te gaan vertellen, en dat zij dit ook moest meemaken... Wat kon toch de oorzaak zijn van zijn van zo’n verschrikkelijke beslissing? Ma kon het moeilijk hebben gehad met hoe de financiering van de bedrijfsovername rond moest komen en ze vertrouwde misschien niet op mijn vaders financiële capaciteiten. De psychologische problemen in het gezin, daarnaast hormoonschommelingen door de overgang, en ondanks de hulp van ome Toon, die met haar de huisarts bezocht, toch zo’n verschrikkelijk einde aan haar leven.

Trouwfoto voor De Faam in Hoogland, 1973

GETROUWD

Toch maar door en verder aan de toekomst gaan werken. Trouwen met Aly op 25 mei 1973, in het gemeentehuis op Hoogland en daarna in de kerk, een erg saaie viering. Toen foto's maken bij Hotel Den Treek. Aly in erg mooie kleurige jurk. Receptie en feestavond in De Faam.

De volgende dag zouden we naar Terschelling gaan op huwelijksreis, maar de bedrijfshulp kwam niet opdagen dus ik moest eerst zelf nog gaan melken om 10 uur. Daarna door buurman Gauwe Kuiper naar het station gebracht en met de trein op naar Terschelling, maar toen ik in een klein station voor Leeuwarden koffie ging halen op het perron, reed de trein met Aly erin weg! Na ruzie met de conducteur, met gekregen bloemen, reisde ik haar na naar Harlingen. Op Terschelling hebben we een leuk weekje gehad met kampvuren op het strand met daar toevallig ook aanwezige Hooglandse kennissen.

Thuisgekomen zijn we behulp van mijn zwagers en de bouwvakkers Toon en Siem Grooteveen elke zaterdag het voorhuis helemaal gaan renoveren. De buurjongens hielpen daaraan mee. We monteerden een gierbakwiel als tussenraam en spoorbielzen als deurdoorgang, 'gedisseld' door Martin Kuiper. We zijn toen ook het werk op de boerderij weer gaan oppakken. Notaris Oele die de nalatenschap van mijn overleden moeder moest regelen had bijna een jaar nodig voor de afwikkeling, waardoor ik al die tijd

geen financiering voor mijn bedrijf kon krijgen. Deze financiering had nogal wat voeten in de aarde. Er kwamen heel wat adviseurs voor het bedrijfsplan voor de Rabobank aan te pas: de plaatselijke rijksbedrijfsvoorlichter, de heer Van der Worp, daarnaast ABTB sociaal-economisch voorlichter Willi Waalderbos. Uiteindelijk heeft de directeur, de heer Lelieveld van de Rabo de lening voor de bedrijfsovername goedgekeurd. 20 ha weiland à 10.000 gulden en de gebouwen voor 57.000 gulden.

Intussen had ik van Aly geld gekregen om de machineloods om te bouwen naar een varkensschuur voor 128 mestvarkens. Die verbouwing liep bijna mis doordat de bronnering 's nachts uitviel, waardoor de spanten bijna de net gegraven put in vielen. Door snel stempels van de buurman eronder te zetten is de verbouwing toch goed gekomen. Jaren later hebben we het weiland op zijn kop gezet, want er werd gezegd dat 'de boerenlanderijen er nog net zo bij lagen als de Heer ze had geschapen'. Loonwerker Van de Brink uit Barneveld is wel een week met een bulldozer aan het schuiven geweest om het land vlak te krijgen en later nog met een 'grader' om het af te ronden. Dat vond onze zoon Rogier als 11-jarige zo interessant dat hij uit school in één run naar achteren is gerend om te kijken naar deze grote machine. De hele operatie kostte net zoveel als de aanschaf van het land.

Trouwfoto voor Hotel Den Treek, 1973

KINDEREN

Het werk ging gewoon door met onze 31 koeien plus jongvee en 128 mestvarkens. De koeien werden nog steeds in het weiland gemolken en stonden van half oktober tot begin mei van het volgende jaar vastgebonden op de grupstal. Met een rantsoen van kuilgras en maïs, en tot Kerstmis met verse knollen die werden gezaaid rond 15 augustus in omgeploegd weiland. Ik ben met die knollen gestopt op dwingend advies van mijn schoonmoeder, omdat het wel veel zwaar en koud werk was.

Na een jaar werken om de boerderij op orde te brengen was er een geboorte aanstaande: Aly was in verwachting en op 21 mei 1974 werd Ruben geboren. Wat een wonder dat Aly zomaar een prachtige zoon kreeg, en dat zonder dat er een dokter bij was! Zijn assistente had de boodschap niet doorgegeven aan dokter Boersma. Gelukkig ging alles goed. Ruben begon direct te huilen en pakte gelijk mijn vinger beet, een goede reactie! Het is toch knap hoe een vrouw zoals Aly zomaar een kind op de wereld zet en een paar uur later weer normaal functioneert...

Al snel was er weer een zoon in aantocht: Rogier. Op 18 januari 1976 is hij geboren. Gelukkig was er nu wel een arts bij. Het was een zware bevalling want hij had een groot hoofd en was erg stevig (royaal 8 pond) maar gelukkig kwam alles goed. Het was wel een apart gezicht, hij was helemaal wit van het lichaamsvet, en

Van boven naar beneden Ruben, Rogier, Joost en Frank, 1985

Aly had geen stem meer over door de enorme persweeën die nodig waren voor de geboorte.

Dan kwam er nog een derde zoon. Joost is geboren op 14 oktober 1978. Dit was een vlotte geboorte, alleen moest de huisarts de vader, mij dus, uit de stal halen achter een koe vandaan die met behulp van de veearts een kalf kreeg. Ik was nog net op tijd om onze zoon geboren te zien worden! En omdat vooral ik graag een

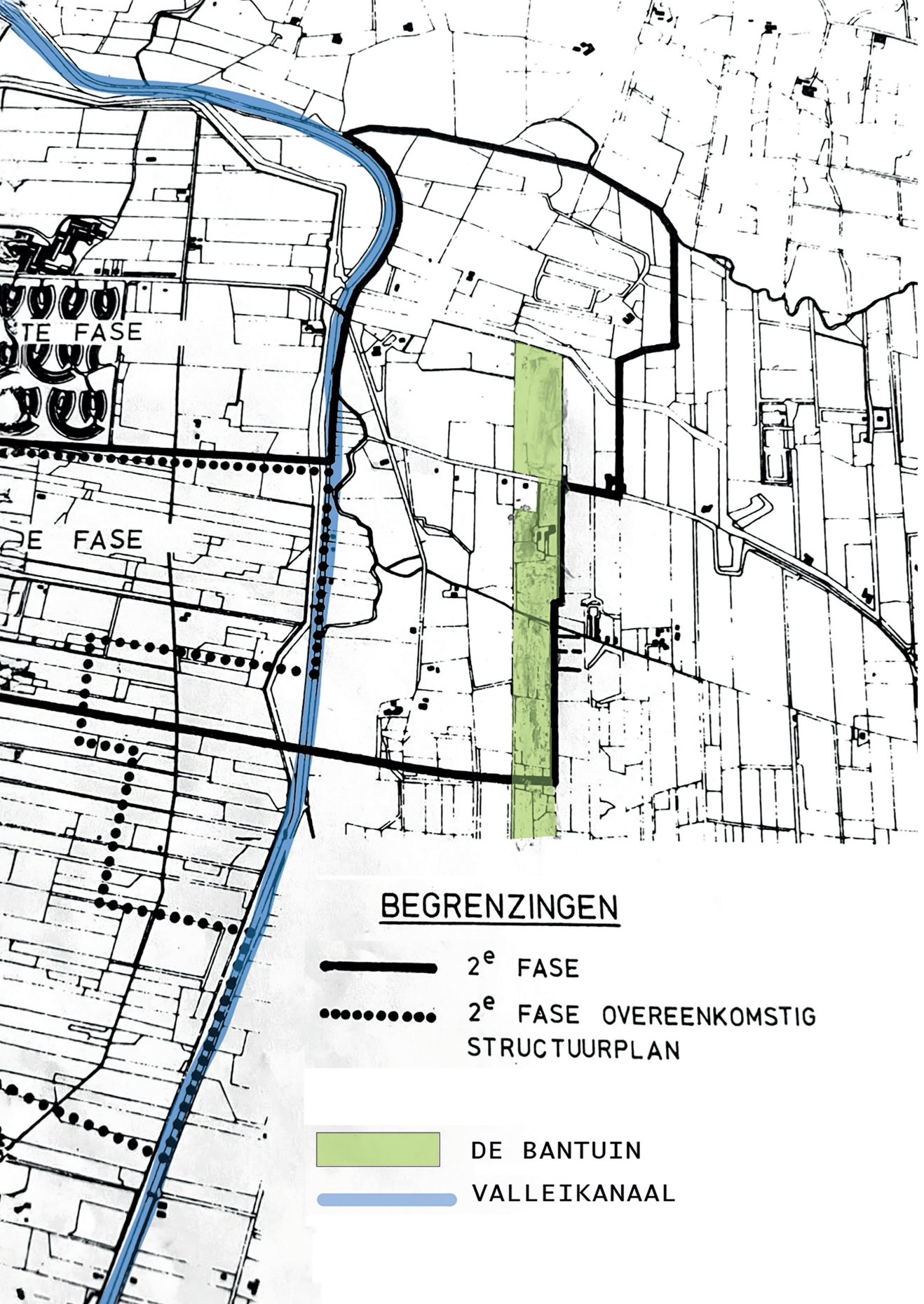
Ruben, Frank en Aly, 1983

meisje in ons gezin wilde is Aly voor de vierde keer in verwachting geraakt, maar o jee, het werd weer een zoon, Frank. We waren toch wel ontzettend blij met zo'n mooie gezonde jongen. Hij is op 1 mei 1983 geboren.

Ruben stond onder aan de trap te juichen dat hij weer een broertje erbij had, terwijl Frankje nog aan de navelstreng zat, hij was er snel bij om zijn broertje en Aly te zien!

Rogier, Joost, Frank en Ruben, 1983

TE FASE
E FASE
BEGRENZINGEN
2e FASE
2e FASE OVEREENKOMSTIG STRUCTUURPLAN
DE BANTUIN
VALLEIKANAAL

RUIMTELIJKE BEDREIGINGEN VOOR ASSCHAT EN DE BANTUIN

In de jaren 1965 tot 1972 was Leusden door de landelijke regering via de Tweede Nota Ruimtelijke Ordening aangewezen als groeigemeente, naast Houten en Nieuwegein, met als doel de gemeente te laten groeien tot 45.000 inwoners in het jaar 2000. Dit was vastgelegd in een structuurplan van de gemeenteraad in 1969, waarbij ook burgemeester Buining veel voorbereidend werk heeft gedaan.

In de tweede fase van het bestemmingsplan werd ervoor gekozen een sprong over het Valleikanaal te wagen waarbij de Noorderinslag over het Valleikanaal richting Asschat zou worden doorgetrokken. In die plannen lag de grens van de uitbreiding bij eigendommen van Stichting De Boom, en De Bantuin viel er precies binnen. Op nr. 44, het voormalige huis van mijn grootvader en mijn vader, zouden volgens de plannen een buurtwinkelcentrum en een kleine buurtschool worden gevestigd!

Ze wilden deze plannen versneld doorvoeren met een artikel-19-procedure, waarmee ze dan geen goedkeuring hoefden te vragen via een bestemmingsplanprocedure. Maar voordat deze plannen in de gemeenteraad goedgekeurd konden worden kwam er heel veel bezwaar, onder andere van de nieuw opgerichte actiegroep Knalgroen, met de bestuursleden P. Padmos, G. Voskuilen,

L. Loth, M. ’t Hart en W. van Veen. Ook de agrarische wereld was heel verontwaardigd en hielp mee door een handtekeningenactie op touw te zetten, met als resultaat 3.500 bezwaarschriften.

Er werd door de gemeente Leusden een voorlichtingsavond gehouden in september 1973 in het Hervormd Centrum van de Marcuskerk aan de Asschatterweg, waar de gemeentelijke voorlichter, de heer Polak, constateerde dat er driehonderd aanwezigen waren.

Hent van Roomen, 1973

Op deze avond werden de 3.500 bezwaarschriften door buurman boer Hent van Roomen aan burgemeester Van der Post aangebo-

den. Het werd een roerige avond, waar ook huisarts dokter Lantink zich publiekelijk verzette tegen de plannen. Ook Hein Brouwer was van de partij en bood de burgemeester een ferme bos brandnetels aan. Het gevolg was dat de gemeente deze tweede fase van het bestemmingsplan moest intrekken. En we dus rustig door konden blijven boeren, en niet hoefden te verhuizen!

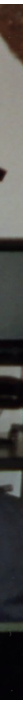
Kees met zijn koeien, 1976

De heer Scholten van Asschat, burgemeester Panis, Kees, Margreet van Eijden, mevrouw de Canter, Jan Verduin, op de rug gezien: Corry Verduin en wethouder Vroon, 1997

Boek over het ontstaan van Asschat, 1997

BUURTFEEST OP ASSCHAT

In november 1996 verscheen in de Leusderkrant een artikel van Jan Schouten waarin werd vermeld dat de buurtschap Asschat in 1997 350 jaar zou bestaan als Ambachtsheerlijkheid. Dat was aanleiding voor een aantal mensen om een buurtfeest te houden. Er kwam een commissie met Wouter Verhoef, Marijke van Eijden, Gerda Pater, Aly Tolboom en mijzelf. Het doel was een reünie te houden voor de oud- en huidige bewoners, op de historisch bewaard gebleven boerderij Brinkhorst van de familie Verhoef.

Deze reünie vond plaats op zaterdag 23 augustus 1997, met een tentoonstelling van historische foto's van Asschat en hun bewoners georganiseerd door Aly en Clementine Roest. Er waren ook dia's van de Historische Kring Leusden over de Grebbelinie. En een videofilm van alle huidige bewoners met hun huizen en hun bedrijven gemaakt door Stefan Spies, Wouter Verhoef en Kees Tolboom; deze video is nog steeds verkrijgbaar.

Er werd een Asschatwijntje aangeboden, tweehonderd stuks met etiketten van de drie historische boerderijen: Brinkhorst, Wijnbergen en Roozendaal, geschilderd door Riet Huurdeman-van het Klooster (geboren op boerderij Hagenauw) en geleverd door wijnkoperij Walrave. Ook is er een boek geschreven over de ontstaansgeschiedenis van de Ambachtsheerlijkheid Asschat door de historicus prof. Cor van de Hengel in zijn proefschrift over het ontstaan van Leusden, oorlogsbeschrijver Jan Schouten en ge-

schiedkundige Jan Verduin, met als eindredacteuren Marijke van Eijden en Clementine Roest. Zij hebben dit in drie maanden voor elkaar gekregen, een knappe prestatie. Dit boek is bij de opening overhandigd aan de burgemeester Panis en de heer Scholten van Asschat, nazaat van de kopers van de Ambachtsheerlijkheid Asschat. Dit boek is nog beschikbaar op usb-stick.

Stichting De Boom had een belangrijke financiële bijdrage gegeven voor de festiviteiten en daarom was het plan opgevat om de commissie van Regenten van De Boom met speciaal vervoer in Asschat te ontvangen. Met haar prachtige paardenkoets heeft Greet van Eijden de commissieleden Ridder van Rappard, mevrouw De Beaufort en de heer Scholten van Asschat bij Hotel Den Treek afgehaald en onder begeleiding van een auto en met wegafzetting veilig naar boerderij Brinkhorst gebracht, waar zij de opening konden verrichten. Het was een gezellige en drukbezochte middag.

De heer en mevrouw Scholten van Asschat, Greet van Eijden, Ridder van Rappard, mevrouw De Canter (regent van De Boom) en de hulp van Greet, 1997

VAKANTIES

Elk jaar deden we aan een weekje vrijetijdbesteding (vakantie). De eerste keer met de 2-jarige Ruben achterin tussen de tentspullen in de oude Eend met Aly in verwachting van de tweede zoon Rogier naar Schoorl aan Zee in een bloedhete tent. Ook zijn we met zijn allen met alles op de fiets en fietskarretje naar Epe op de Veluwe geweest met 's avonds zoektochten met mede-campinggastjes naar voerplaatsen van wilde zwijnen. Toen de jongens iets ouder werden gingen we vaak surfen in Zeewolde onder leiding van stagiair Roel Kloppenburg die ons het surfen leerde.

Surfen in Zeewolde, 1985

Een ander jaar zijn Aly en ik naar Texel gebracht door stagiair Hans Donk vanwaar we de Noordzeeroute hebben gefietst naar Frankrijk, met overnachtingen in de tent. Later hebben we Hans gestimuleerd zijn roeping te volgen om priester te worden en zijn we aanwezig geweest bij zijn wijding in de St. Jan in Den Bosch. We hebben gelogeerd in zijn pastorie in Helmond.

Aly en Kees in Frankrijk, 1990

Ik herinner me ook nog een excursie naar Portugal in 1998 met zwager Martin en schoonvader Hannes van Middelaar (toen 70 jaar) en mijn persoontje naar Faro. Met een huurauto bezochten we in tien dagen zeven Hollandse boeren, waaronder Herman van Beuningen en zijn zwager Heemskerk die veel koeien hadden. Daar reed ik de huurauto op de oprit total loss maar ’s avonds hadden we door bemiddeling van Heemskerk alweer een nieuwe auto. Intussen had Aly thuis problemen met zieke varkens, en wij konden in het binnenland van Portugal geen telefonische verbinding krijgen met thuis! De vader van stagiair Raymond Tolboom moest hel-

pen om de problemen op te lossen... We zijn met schoonvader opa Hannes naar bedevaartsoord Fatima geweest en vervolgens langs Lissabon en door het binnenland weer terug naar Faro. Hannes was zeer enthousiast over deze tocht door Portugal.

Raymond Tolboom,
op de wagen Joost, Ruben, Frank, Kees en Rogier, 1993

Portugal: Kees, Hannes
en Martin, 1993

BESTUREN

In deze jaren was ik lid van het bestuur van de ABTB (boerenbond van Leusden), onder leiding van de altijd erg druk redenerende Anton Berg (later CDA-raadslid), Gradusje van de Hengel van jongerencentrum De Til en Jan Ruitenbeek van de Kopermolen. De ABTB organiseerde in het najaar oogstdankfeesten in de r.k.-kerk, geregisseerd door Piet Valkenet, met veel agrarische producten die na afloop naar de zusterkloosters van de Benedictijnen, Arce Paces in Driebergen en naar de zusters Dienaressen van de Heilige Geest van de Altijddurende Aanbidding van klooster Cenakel in Soesterberg werden gebracht. Die zusters waren gekleed in puur roze habijten. Ik werd erg getroffen door de serene en ingetogen sfeer die je daar ervoer. In deze bestuursfunctie nam ik ook deel aan de agrarische commissie van de gemeente Leusden die onder leiding stond van eerst wethouder Corrie Verduijn – die de zure ammoniakregen een erg hot item vond – en later van de flamboyante Joost de Jongh met wie het borrelen na afloop altijd gezellig was. In deze commissie zat ik samen met Wim van Ginkel van het Utrechts Landbouw Genootschap ULG en Gerard Lagemaat van de Christelijke Boeren- en Tuindersbond CBTB. In deze tijd heeft Aly nogal wat vrije tijd opgeofferd. Na het overlijden van mijn moeder heeft ze de mantelzorg op zich genomen voor mijn vader en mijn zussen. Daarnaast ving zij de weesjongen Wim uit Amersfoort op tijdens zijn schoolvakanties. Ook kwamen er soms een weekje familieleden logeren als die het door omstandigheden psychisch moeilijk hadden.

50-jarig bestaan ABTB, v.l.n.r.: (achter de feliciterende gast staat Jan Ruitenbeek) Han Ruitenbeek, Gradus van den Hengel, Kees Tolboom, Wim van Burgsteden en Anton Berg, 1986

DAKLOZE JONGEN

Door pastor Jos van Os werd ik als algemeen bestuurslid van de katholieke St. Jozefparochie gevraagd of wij een dakloze jongen konden opvangen in ons gezin. Na een kennismaking met deze jongen hebben we positief gereageerd. De jongen leefde in een tent in een bosje aan de Aarderweg in Achterveld; hij had zijn tent in brand gestoken toen wij positief reageerden over zijn opvang. Daarop is hij ondergebracht in een leegstaande kamer in huis bij mijn alleenwonende vader. Er is werk voor de jongen gezocht bij vriend Co Roest in de fruitsorteerlijn. Hij was rond de 20 jaar en werd in ons gezin goed geaccepteerd, waar hij veel respect voor had. Zijn vader was overleden aan drugs, zijn moeder was een prostituee, en zijn pleegouders had hij beroofd voor drugsgebruik, waar hij nu helemaal vrij van was. Hij heeft zich een jaar bij ons onder begeleiding goed gedragen. Daarna wij hebben een kamer om zelfstandig te wonen geregeld bij kennissen op De Glind.

Daar ging het mis. Hij versierde een meisje dat al een relatie had en is met haar op de vlucht geslagen, nadat hij van zijn kamer was gezet. Hij heeft een oude Lada van mijn vader gestolen is toen naar hotel Schimmel gevlucht waar de politie hem heeft gearresteerd onder dwang van de vader van het meisje. Wij waren wel een beetje naïef aan deze opdracht begonnen en het was het einde van onze hulp aan daklozen.

Oude Lada, 1995

Henk Horst en Pieter Tolboom bij de bouw van de boerderij, 1983

Stagair Roel Kloppenburg, Frank in de bouwput en Aly achter de betonmolen, 1983

NIEUWE PLANNEN

De boerderij-inkomsten waren te mager om ons gezin te onderhouden, daarom waren er plannen voor een nieuwe ligboxenstal met een melktank en een inpandige doorloopmelkstal. Ook hier waren er weer adviseurs nodig om de plannen gerealiseerd te krijgen. Rabobankadviseur Melis Top bood ons een vijfjarige rentevaste lening aan die zeer aantrekkelijk was in verband met de oplopende rentes naar ruim 10% de jaren erop. Maar wij kregen de bouwlening van 200.000 gulden nog tegen een aantrekkelijk laag rentetarief.

Dan was er nog Andries Kaspers, overheidsvoorlichter die de Europese regelingen (Mansholt) voor rentevergoedingen en de landelijke vergoedingen Wet op de Investeringsrekening voor ons ging regelen. Daardoor konden we dan toch de aannemers Pieter Tolboom en Henk Horst de opdracht geven voor de bouw van de ligboxenstal (40 x 15 m). Aly's broer Jan had ontslag genomen als chemisch analist bij de kleurstoffenindustrie in Amersfoort en is toen een jaar lang bij ons komen helpen met het werk en de ligboxenstalbouw. De stal is in 1979 gereed gekomen. Na samen met schoonvader Hannes en buurman Aart Voorburg in Noord-Holland 15 melkvaarzen te hebben gekocht, konden we 65 koeien gaan melken. Het melkquotum was groot genoeg. Dat was geluk hebben, omdat er in peiljaar 1983 een jaarlijks maximaal te leveren aantal liters melk werd ingesteld; het melkquotum voor ons was 416.000 liter. Deze regeling was onder minister Brax ingevoerd ondanks bezwaren van bestuurslid Kees Wantenaar van Campina Melkunie.

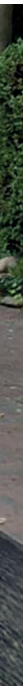

De Achterveldse Sloven serveren het Lady's Dinner,
Johan Timmermans, Hein Doeksen, Arnold Kouterik, Kees en Jos Kerkhof, 2020

De Achterveldse Sloven, v.l.n.r.: Jos Kerkhof, Dick Kooloos, André Schenk,
Johan Timmermans, Kees en Hein Doeksen, 2025

KOKEN

In 1982 hadden we met een aantal vrienden het idee opgevat om een mannenkookclub op te richten. Die vrienden waren Ton, Cees en Hans en ikzelf en verder de 80-jarige Wiarda, Raymond Rijs en nog enkele Nijkerkse heren van de klaverjasclub. De kookclub stond onder leiding van Cees Swan, kok van restaurant Dorloté in de Bloemendalsestraat in Amersfoort en instellingskok bij de zusters van Onze Lieve Vrouwe ter Eem. Het clubmenu werd samengesteld door kok Cees en hij zorgde ook voor de ingrediënten. Het koken vond de eerste paar jaren plaats in zijn woonboerderij aan de Hogesteeg in Hoogland. Daarna in Nijkerkerveen in de verbouwde garage bij zijn woonbungalow aan de Schoenlappersweg. We hebben daar ongeveer zeven jaar lang zes keer per seizoen met plezier gekookt en altijd smakelijk gegeten. Ik heb Cees nog een keer een koppeltje jonge parelhoenders voor zijn dierenverblijf bezorgd.

In 2014 heb ik me aangesloten bij een vijftal Achterveldsers: Hein, Johan, Jos, Dick en Arnold, die later werd opgevolgd door André. Met die club koken we om de beurt bij een van de deelnemers thuis een menu, samengesteld door de gastheer, vanuit een kookboek, onder andere dat van Seppe Nobels. Elk najaar verzorgen we een Lady's diner waarbij we voor de dames echt het beste van ons repertoire klaarmaken. En we hebben een keertje voor de twintig vrijwilligers van de Zonnebloem gekookt bij Coby's kookstudio. Het is een gezellige club mannen waaronder een paar echte

kookkunstenaars. En je kunt er goede gesprekken mee voeren, na een paar wijntjes van onze wijnkenner Jos! Ook voor deze club heb ik al eens (dan wel geslachte) parelhoenders aangeleverd. Die hebben wegens leeftijd een dag op suddervuur moeten garen. Zelf ben ik de risottokoning in de groep. Johan is van de smaakvolle menu's en Hein van de pittige recepten, André van de toetjes en Dick is voor de goede gesprekken.

Gerbrand Blom bij de melkmachine, 1978

WERKEN MET DE KOEIEN

Eerder in dit verhaal had ik het al over partnerkeuze. Nu bood de fokvereniging het SAP-stieradviesprogramma aan, waarbij alle vaarzen gekeurd werden op uitwendige kenmerken door de heer Van Gent, stamboekinspecteur. De beoordelingscijfers worden opgeslagen in de computer, samen met de productiegegevens van de melkkoeien die eens in de drie weken worden bemonsterd op vet- en eiwitgehaltes en dagproductie. De gegevens van de stieren van de KI-vereniging werden gematcht met de gegevens van de te insemineren koe voor ideale nakomelingen. Als gevolg van deze werkwijze kregen we een koe, Memel 2, van 13 jaar oud die 100.000 liter melk produceerde, dus ongeveer 10.000 liter per jaar. Een hele prestatie in 2001! In onze beginperiode in 1973 produceerden we 4.200 liter gemiddeld per koe per jaar en toen we in 2010 stopten met melken was de productie bijna 9.000 liter per koe per jaar.

De voeding van de koe is een uitgebalanceerd proces. Het begint met een goede voederwinning van grond in optimale conditie en ideale bemestingstoestand. Dit werd in de gaten gehouden door grondmonsters van elk perceel te onderzoeken op gehaltes aan mineralen. Het Bedrijfslaboratorium voor Grond- en Gewasonderzoek in Oosterbeek voerde deze onderzoeken uit.

Met de gemiddelde gehaltes van alle percelen:			
Fosfaatgehalte	p-al	33	goed
Kaligehalte	k-getal	29	vrij hoog
Zwavelgehalte	mg S/kg	282	vrij laag
Magnesium	mg/kg	182	vrij hoog
Natrium	mg/kg	21	vrij laag
Koper	mg Cu/kg	5,8	goed
Kobalt	mg Co/kg	0,15	vrij laag
Zuurgraad	PH	5,9	vrij hoog

Deze gegevens werden doorgestuurd naar rundveeverbeteringsorganisatie CRV die een computerprogramma had voor advies voor de bemesting van elk perceel. De mineralen werden een keer per jaar aangevuld volgens de adviezen. De stikstofbehoefte werd na elke gewasoogst gestrooid, per jaar en in totaal 30 ton kalkammonsalpeter (23%N).

Ook de eigen koedrijfmest werd gebruikt op het land om de behoefte van de gewassen aan mineralen op peil te houden. De veevoeding ging op basis van gewasonderzoek door ‘Oosterbeek’, van elke kuilhoop ingemaakt gras werd een monster genomen en onderzocht op gehalte aan voederwaarde:

Een getal voor:	Droge stof	368
Een term voor energie:	Vem	930
Een term voor eiwit:	Dve	74
Zuurgraad	PH	4,5

Ook deze cijfers gingen naar de CRV die alles in de computer samenvoegde met de data van de vastgelegde gegevens uit de melk-

controle van elke koe waarna een voeradvies volgde op basis van elke individuele koe.

Het rantsoen per koe per dag moest de volgende hoeveelheden voedingstoffen bevatten:
Bij 25 l melk: 15 kg droge stof met 1600 gr vem 1350 gr dve, dat is 15 kg kuilgras, 3 kg bierbostel en 7,5 kg ingekuilde snijmaïs.

Koeienkeuring PJGU-landdag op De Bantuin, Joost en Ruben, 1990

BEMESTING VAN LANDERIJEN

In het jaar 1991 is de Nitraatrichtlijn uitgevaardigd door de EEG in Brussel die aangaf hoeveel kg stikstof er per hectare mag worden gebruikt: 170 kg en als je voldeed aan de derogatieregels was dat 240 kg per ha. De voorwaarden zijn dat je een bemestingsplan moet maken: hoeveel mest opbrengen per perceel per ha en wanneer? Dat plan moet ingeleverd worden voor elk perceel dat wordt gebruikt. Ook moeten grondmonsters ingeleverd worden met de cijfers over de hoeveelheid stikstof, fosfaat en kali die de grond nog in voorraad heeft. En je moet een rundveebalans opstellen en die bij het Centraal Bureau voor de Statistiek inleveren vóór 1 mei (meitelling). En aangeven hoeveel dieren er op het bedrijf aanwezig zijn:

	Stikstof	**Fosfaat**	**Kali**
Koeien (2 jaar en ouder) 70 kg mest en urine p.d.	137 kg	37 kg	159 kg
Vaarzen (1 tot 2 jaar) 33 kg mest en urine	70 kg	18 kg	97 kg
Pinken (0 tot 1 jaar) 13 kg mest en urine	30 kg	7 kg	39 kg

Dit betekent dat je ongeveer twee koeien per ha mag hebben om de mest op je eigen bedrijf toe te passen volgens de nitraatrichtlijn. En dat je dan het jongvee moet aankopen of door een ander

Gieren, 1986

bedrijf moet laten opfokken. Als je dan bedenkt dat de grondprijs gemiddeld € 60.000 per ha is, wat aan rente en aflossing 5% kost, is dat € 3.000 per ha. Daar kun je met derogatie twee koeien houden, dus tweemaal 10.000 liter melk met een winst van € 0,15 per liter is € 3.000 euro/ha. Dan blijft er geen arbeidsvergoeding over voor de boer! Rara, hoe kan dit goedkomen?

Ook is er de Kaderrichtlijn Water ingesteld die aangeeft dat de bemesting dusdanig moet worden geregeld dat er geen uitspoeling naar het oppervlaktewater mag gebeuren. Dus 2 meter van watergangen niet bemesten. En de vloeibare mest in de grond injecteren om de afspoeling en de ammoniakuitstoot tegen te gaan.

Kees legt het hooi op zwelen, 2002

NOG EEN BRAND

In 1982 hebben we weer een catastrofe meegemaakt. ’s Morgens om ongeveer 5.00 uur stond ons achterhuis/jongveestal in brand. Het was een klassiek oud gebouw met balken zolder met daarop hooi en stro, heel erg brandbaar. Ik heb nog met twee brandblussers het vuur proberen te doven, maar dat lukte niet. De brandweer kon met veel moeite voorkomen dat ons voorhuis beschadigingen opliep. Onze buurman en vriend Co Roest was erbij als brandweerman, maar stond aan de grond genageld van de schrik. Hij heeft

Brand in het achterhuis, 1982

mij wel geholpen een overall aan te trekken over mijn pyjama. De brandweercommandant Upperman heeft ons toen met het hele gezin naar de buren Jan en Rietje Berg gestuurd, omdat er toch niets meer te redden viel. We zijn daar vier dagen door hen opgevangen. Er zijn zeker vier vaarzen en een aantal kalveren omgekomen. Wat brandverzekering betreft hebben we geluk gehad. De aannemer kon de schade voor de helft van de kosten, die de expert van de verzekering had geschat, herstellen! De politie heeft grondige naspeuring gedaan naar de oorzaak van de brand maar kon niets vinden. Maar wat kan de oorzaak zijn van zo'n brand? Kortsluiting in oude elektrische bedrading, onvoorzichtig omgaan met sigarettenpeuken, lucifers laten slingeren of een pyromaan, wat wel voorkwam toen in de regio. We hebben de stal weer zelf vanaf de grond opgebouwd, nieuwe putten en fundering. De bovenbouw is door aannemer Pieter Tolboom en Henk Horst afgebouwd. Onze zoon Frank heeft als 2-jarige de eerste steen ingemetseld.

Kees en Frank leggen de eerste steen, 1984

WIJNPROEVERIJEN

We kregen in die tijd ook wel ook wel eens visite die een wijntje fijn vond, dus op naar Wijnkoperij Walrave op Achterveld voor goed advies. Maar Ko gaf ook een wijncursus. Dat vond een groepje buren erg interessant, waaronder kaartmaatje Cees. Met de buurtjes Stavenuiter en Bep Roest hebben we de oorsprong en de productie van wijn op een inspirerende wijze leren kennen, en de verschillende wijnsoorten uit diverse landen werden geproefd; daardoor was het vaak heel gezellig. Op het einde van het cursusseizoen hebben we een diner georganiseerd bij kaartmaat Cees en

Mevrouw Walraven, Kees, Ko Walraven, Cees Stavenuiter en Cees Middelaar, 1996

zijn vrouw Greet in een prachtig gerestaureerd boerderijtje aan de Kopersteeg in Zwartebroek. Ko kon naast zijn kennis over wijn ook goed koken, zo heeft hij toen een ontzettend lekkere lamsbout klaargemaakt. Het is een erg latertje geworden die avond. De samenwerking met Ko beviel zo goed dat hij het plan had opgevat om op onze grond aan de Asschatterweg een wijngaard met opslagschuur aan te leggen. Plus een aangepast woonhuis voor zijn vrouw die gehandicapt was door een spierziekte. Alles zou door hem helemaal worden verzorgd. Maar de gemeente weigerde de vergunning voor het woonhuis te verlenen. Helaas overleed mevrouw Walrave een jaar later en zijn we deze plannen vergeten. Maar de wijnen bleven ons bezighouden en zo zijn we via zwager Martin in contact gekomen met vinologe Els de Groot die wijneducatie-wandeltochten naar onder andere Zuid-Frankrijk organiseerde. Voor een nieuwe eerste reis had ze proefpersonen nodig. Dat waren Martin en ik, Marleen en Els en nog vier personen. Zo kwamen we in Aix-en-Provence terecht in een historisch klooster waar we overnachtten, we hebben daar een museum met kunst van Rembrandt, Vincent van Gogh en van Cézanne (de Baadsters) bezocht en ook de chique uitgaansboulevard Cours de Mirabeau. En we waren in een prachtig historisch openluchttheater. Dit waren allemaal bijzonderheden om van te genieten doordat we één dag voor de wijntrip aangekomen waren. De volgende dagen begonnen we aan de wandelingen. De eerste dag naar de kust bij Marseille in de buurt van de Calanques voor de beste rosé in Châteaux Madeleine. De volgende 10-kilometerwandeling was in de buurt van het dorp Lourmarin en in het natuurgebied Luberon waar we ’s middags in een plaatselijk restaurantje verse forel te eten kregen, heerlijk! Daarna een flinke wandeling via een proeverij in het wijnchateau Val Joanis weer naar onze slaapplek. De volgende morgen zijn we naar het Domaine de Marrotte gewandeld waar we werden ontvangen door de Nederlandse familie Dijkman. Zij

gaven ons een rondleiding en uitleg over hun manier van biologische wijnproductie. En zij leerden ons hoe we de laatste druiven in de wijngaard moesten plukken. Daarna kregen we een heerlijke lunch aangeboden met uitzicht op de Mont Ventoux. Toen we aan het einde van deze week weer naar huis wilden reizen was er een brandstofstaking van de tankstations in Frankrijk en we hadden maar twee auto's met voldoende benzine om de dichtstbijzijnde pompen in Italië te halen die wel benzine verkochten. Dus in twee auto's door Italië en Zwitserland naar huis. In Zwitserland zijn we nog terechtgekomen in de bergen bij een boer om te slapen. 's Morgens om 7 uur op om te kijken naar het koeien melken, maar de boer was al klaar en met drie busjes melk naar de fabriek geweest. Wel genoten we van de heerlijke bloesemgeur van de alpenweide in de ochtend. Van daaruit weer veilig doorgereden naar huis.

Aly, Els de Groot en Kees, 1996

NOG MEER BESTUREN

In de jaren ’80 werd ik gekozen als districtsbestuurslid van melkcoöperatie Coberco uit Twente. Je had toen te maken met financieel directeur Plageman (bestuurslid FC Twente), algemeen directeur Bruin en de ledenvergadering (boeren) voorzitter was de heer Evert Meilink. In die tijd speelde de overname van Madibic, een slagroomfabriek in België. Die kostte 30 miljoen gulden, een bedrag dat wij moesten goedkeuren maar dat niet in de boeken was terug te vinden. Rara, hoe kon dat?

In diezelfde tijd is er de fusie ontstaan met Friesland Dairy Foods, als gevolg van te weinig eigen vermogen van Coberco door een eerdere fusie met Heino Krause in Duitsland, waar hele slechte resultaten naar boven kwamen van Heino Krause. Aly en ik hebben nog steeds een behoorlijk aantal ledencertificaten van Friesland Dairy Foods, die destijds verplicht waren als je melk leverde aan de melkcoöperatie voor vorming van eigen vermogen van de cooperatie. Het was een heel interessante bestuursperiode van vier jaar.

Kees in de bestuurskamer op landgoed De Boom, 2025

DE JONGENS

Onze zonen vroegen intussen steeds meer aandacht. Ze begonnen groot te worden en rondden de lagere school de Klimrakker met goed resultaat af. Ze begonnen nogal gedreven aan sport te doen, vooral zwemmen bij de club de Haaien onder leiding van de bevlogen trainer 'Mijnheer' Baas. Waar Rogier op de afstand 100 m vlinderslag een aantal jaren het Nederlands record heeft gehad! Ruben was een verdienstelijk waterpoloër, evenals Joost die bij topclub AZPC in Amersfoort met de selectie meespeelde. Frank was beter in tennissen waar hij een jaargang jeugdkampioen was bij zijn club LTV Leusden.

Na de lagere school hebben alle vier de zonen Ruben, Rogier, Joost en Frank de middelbare school het Corderius College in Amersfoort met goed gevolg afgesloten: vwo, vwo, havo, vwo. Daarna zijn ze gaan studeren: Ruben in Wageningen omdat hij uitgeloot was voor diergeneeskunde. Na twee uitlotingen is hij toch geplaatst voor die studie. Rogier ging via een jaar Enschede naar Nijmegen voor de studie bedrijfskunde, Joost zou eerst – na dwingend advies van zijn ouders – naar de hogere landbouwschool Deventer gaan, maar is toch vwo gaan doen en daarna bedrijfskunde in Groningen. Frank deed in Utrecht de rechtenstudie. De jongens hebben actief deelgenomen aan het studentenleven, Ruben was lid van het dispuut de Knights, berucht om hun vechtlust, Rogier was bestuurslid van Carolus Magnus, een keurige club, Joost lid van het corps in Groningen met veel prominente leden, Frank actief lid van Veritas in Utrecht.

Frank, Ruben, Rogier en Joost, 2013

Rogier en Joost hebben meegedaan met de fietstocht Alpe d'Hu-Zes, in de Franse Alpen tussen Zwitserland en Frankrijk in, waarbij ze zesmaal de berg van 14,5 km met 21 bochten en een ontzettend klimpercentage van gemiddeld 8% op moesten fietsen.

Aly en Rogier, 2018

Het doel was geld in te zamelen voor het KWF. Rogier en Joost droegen per persoon € 4.500 bij aan de groepsprestatie. De groep werd ondersteund door Italiaanse katoenen-fietsbandenfabrikant Vittoria. Met twee serviceauto's waar ik in meereed om de lekke banden en kapotte fietsen te repareren. De monteurs waren bijzonder handige autorijders door het peloton heen. Na op de top een bakje koffie te hebben gedronken in de grote clubbus ben ik lopend de berg afgegaan. Ik hoorde tijdens die wandeling met veel haarspeldbochten verhalen over wat de ziekte met mensen had gedaan. Joost heeft het gered om de berg zes keer op te fietsen; Rogier het eerste jaar vier keer, het jaar daarna is hij weer gegaan en heeft samen met een vriend, die hij het laatste stuk heeft meegetrokken, net voor sluitingstijd om 20.00 uur zes beklimmingen volbracht. Samen met Aly heb ik 'HEM' nog een keer opgewandeld.

EINDE VAN HET BEDRIJF

Doordat de jongens allemaal een universitaire opleiding hebben afgerond was er geen belangstelling meer voor de opvolging op de boerderij. Ondanks dat Joost in zijn jeugd heel veel bezig was met de koeien en de boerderij, koos hij toch voor bedrijfskunde, een vak waarbij omgang met mensen in hun bedrijven centraal staat. Daardoor is er de beslissing genomen dat ons bedrijf niet zou worden voortgezet door onze zonen en is er gekozen voor een andere bedrijfsvoering. Een belangrijke rol hierbij speelde het feit dat er bij mij, de bedrijfsleider, versleten heupen werden geconstateerd. Op 57-jarige leeftijd werd ik na advies van een Amersfoortse orthopeed doorverwezen naar het UC Gent voor een nieuwe methode van heupprothese: een operatie door Koen De Smet volgens de Birmingham-methode (metalen lagerschalen). De nieuwe heupen zijn geplaatst met tevredenheid over het resultaat. Naast het lichamelijke ongemak was de geldwaarde van het melkquotum op zijn hoogtepunt beland en dus is gekozen om te stoppen met het melkvee. Deze verkoop van het quotum was iets bizars; de prijs per kilogram leveringsrecht ging met dubbeltjes per uur omlaag, wat ons € 4.000 euro scheelde, dus er moest snel beslist worden. Dit speelde zich af in 2007. De melkkoeien zijn door bemiddeling van John Boom verkocht en veelal bij melkveebedrijven in Hoogland, Bunschoten en Eemnes terechtgekomen.

Om van het eind van mijn boer-zijn een goed afscheid te maken hebben Aly en ik besloten een iets langere reisvakantie te ondernemen en wel naar Zuid-Afrika. Met een grote Boeing 747 vanuit Lon-

den naar Johannesburg gevlogen, daarna met de bus naar de veiligere hoofdstad Pretoria. Daar hebben we de prachtige regeringsgebouwen bekeken en het Voortrekkermonument van de Boeren. Dat is een fenomenaal monument met veel historie. We zagen ook het woonhuis van Paul Kruger, de eerste president van het zelfstandige Transvaal. Toen doorgereisd naar de 'bloedrivier' waar de Zuid-Afrikaanse Boeren in 1838 een beslissende strijd hebben geleverd tegen 15.000 Zoeloekrijgers onder leiding van Dingane, en de Boerengeneraal Andries Pretorius. Deze oorlog heeft veel Zoeloes het leven gekost, evenals de koloniale oorlog van de Britten tegen de Voortrekkers-Boeren in de republieken Oranje Vrijstaat en Transvaal. Tijdens deze oorlogen (1880-1900) zijn 22.000 Britse soldaten om het leven gekomen, evenals 7.000 Boeren en 20.000 kinderen en vrouwen van de Boeren in de interneringskampen van de Britten. Opmerkelijk was dat Winston Churchill hier zijn carrière is begonnen als oorlogsverslaggever van

Aly en Kees in Zuid-Afrika, 2009

de Engelse koloniale oorlogsvoering. Het was in Transvaal met een rotsachtig gebergte met diepe spelonken met onderin de bloedrivier.

Ook had je daar de drie ‘ronddavels’, de drie bergen in de vorm van de ronde rieten hutten van de oorspronkelijke zwarte bewoners. We zijn doorgereisd naar het Krugerpark, het natuurpark met de big five van Afrika, waar we met drie open Landrovers werden rondgereden en we prachtige giraffen, neushoorns, krokodillen, hele kuddes olifanten en nogal wat buffels hebben gezien. De nacht brachten we door in een huisje in het park met ’s nachts het gebrul van leeuwen en ’s morgens springbokjes voor het huis. Daarna via Swasiland en Lesoto in het dorp Milwana in een klassieke ronde rieten hut geslapen. Daar een Zuid-Afrikaans boerenvakblad gelezen waarin vermeld stond dat de zwarte Zuid-Afrikaanse boeren ook een productie van 9.000 liter per koe per jaar haalde. Erg knap!

Milwana, 2009

De regionale Zuid-Afrikaanse taal is afgeleid van de Nederlandse taal die de oorspronkelijke VOC-boerenkolonisten spraken en daardoor goed te lezen en te verstaan. Met de bus ging het langs de Drakensbergen naar het plaatsje Graaf Renet, naar een echte Zuid-Afrikaanse Boer op zijn farm met merinoschapen die we bij wijze van wedstrijd snel moesten tellen, en daarna met jeeps naar een hoge berg en van het weidse uitzicht en de zonsondergang genieten. Daar kregen we echte Zuid-Afrikaanse biltong: gedroogde vleesreepjes van een koedoe (soort hert), een pittige snack.

Boeren Voortrekkermonument Zuid-Afrika, 2009

De volgende dag zijn we met een gids in een township rondgeleid, een groot deel van de zwarte bevolking – ongeveer 2 miljoen mensen – woont in deze wijken in hutten van blikken golfplaten. Er was daar een bruiloftsfeest bezig waarbij we zelfgebrouwen bier kregen aangeboden.

Vanuit het vliegtuig kun je al duidelijk zien dat bij elke grote stad een fors grote township ligt. We zijn weer met de bus via de Tuinroute naar Knysna gereden, aan de kust en na bezoek aan een struisvogel-

boerderij naar Cape Good Hope, en daarna door naar Kaapstad. Met de kabelbaan naar de Tafelberg waar we een prachtig uitzicht over Kaapstad en de zee hadden. Vanuit Kaapstad zijn we met de boot naar Robbeneiland gevaren, het eiland waar Nelson Mandela twintig jaar gevangen heeft gezeten. We werden daar rondgeleid door een collega van Mandela die erg vergevingsgezind was ten opzichte van de blanke overheersers. Met tot slot een bezoek aan Kirstenbosch, de grootste botanische tuin van Zuid-Afrika, waar de nationale bloem suikerbossie (protea cynaroides) bloeit, prachtig om te zien!

Suikerbossie Zuid-Afrika, 2009

JONGVEE

Na onze Zuid-Afrikareis ben ik voor Pieter Brouwer, een schoonzoon van oud-klasgenoot Ries Middelaar een gedeelte van het jongvee gaan opfokken van nuchter kalfje tot 2-jarige melkvaars. Toen hebben we ook besloten om het allerachterste deel van onze percelen, de Beeksmaat (2,1 ha) en de Zandheuvel (2,2 ha) om te vormen tot natuurland waarbij van de Beeksmaat 35 cm van de toplaag is afgegraven en op een laag klein perceel – Het Bos – is gestort. Deze regeling was aantrekkelijk omdat de grond door bestemmingsverandering 80% minder waard werd, en het verschil direct werd vergoed door de provincie. Twee jaar later hebben we nog vergunning aangevraagd voor natuurvorming van 2,28 ha van het Veld naast het bos van Stichting De Boom. Die grond is ook afgegraven en op rabat (dijkvorming met grupjes) gelegd. Dit natuurvormingsproces is begeleid door KNNV-vrijwilliger Arie van den Bremer, bij wie ik een cursus historische plantkunde heb gevolgd. Ook heeft hij een waardevol rapport geschreven over de prachtige ontwikkeling van dit nieuwe natuurgebied. En er is een meertje gegraven voor kikkers en salamanders. Daarnaast hebben we op advies van Aly een schaapskooi gebouwd; samen met vriend Pieter Tolboom hebben we die in een paar zaterdagen overeind gezet, dit werd onze Datsja. Achter de Datsja op de gestorte grond hebben we toen 3.200 boompjes geplant als verplichte compensatie voor de gerooide bomen in de nieuwbouwwijk Tabakssteeg. Zo kregen we nu ons Bos, op de grond waar mijn grootvader het toen-

Sien, Kees en Joost jr., 2020

Kees bij 'Onze Datsja', 2025

malige Bos had gerooid en omgevormd tot grasland! Op het achterste land zijn we toen begonnen met het beweiden door Drentse heideschapen, aangekocht van Veronica-dj Lex Harding uit Slichtenhorst. We hebben verschillende schapenrassen gehad: de prachtige Kerry Hill en later de zwartblesschapen, die het makst en echt het kindvriendelijkst waren. Verder hebben we Herefordkoetjes aangekocht uit een natuurterrein bij Rheden van boerderij De Munnikhof. Deze koetjes leverden ons lekkere vleespakketten op die door de boerenslager Drikus Dasselaar te Nijkerk klaargemaakt werden. Ook hadden we een prachtige lieve hond, Byrdie, de Welsh Springer Spaniël. Tijdens een vakantie is hij plotseling, op 11-jarige leeftijd, overleden. Ik ben daar erg verdrietig om geweest. De Cochin krielen waren een gezellige aanwinst op onze boerderij. Het was altijd erg fijn om met de dieren om te gaan.

Herefordkoetjes en Byrdie, 2005

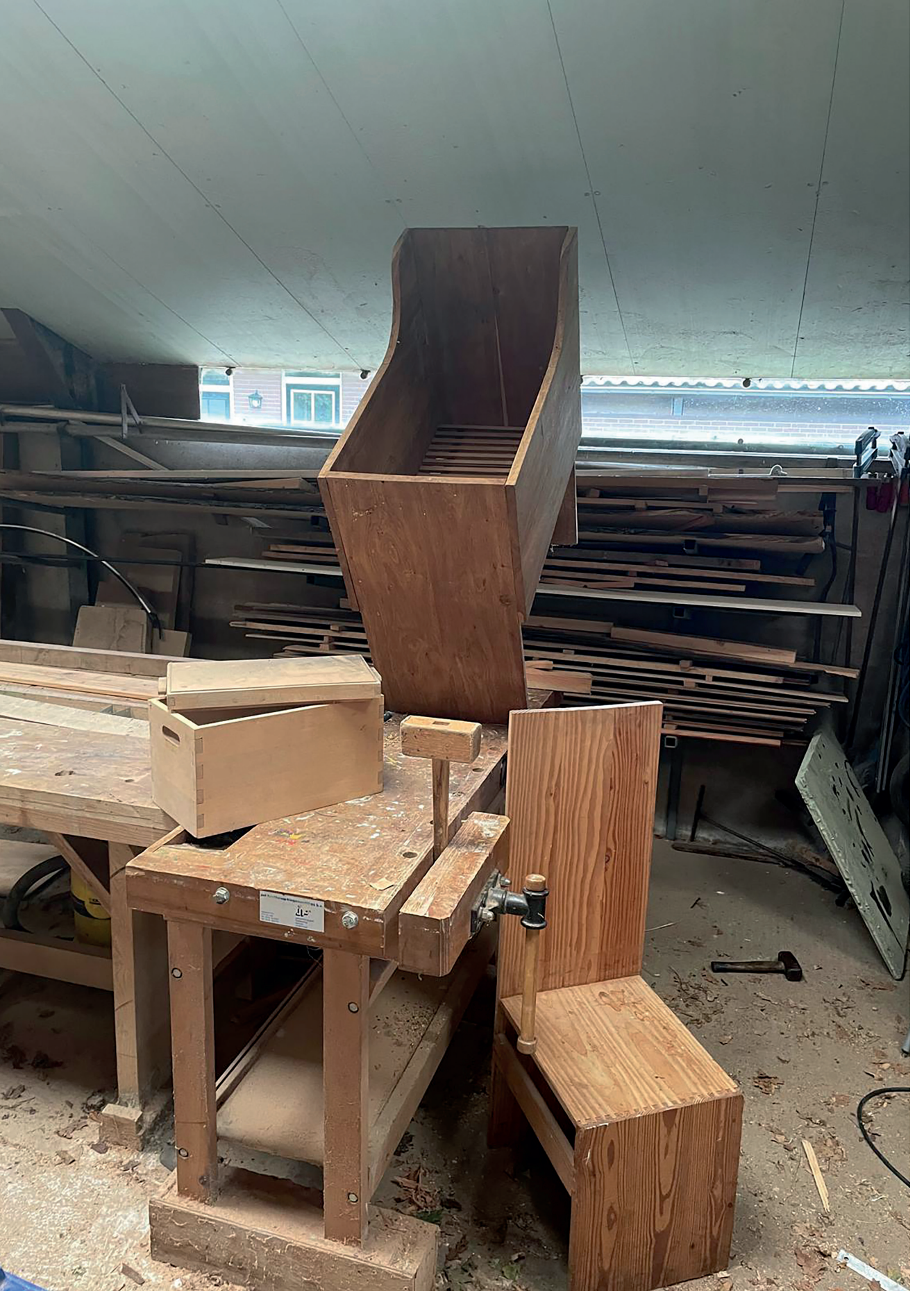
VOGELS

In die tijd was er een groepje ontstaan van nogal bevlogen wilde-vogelliefhebbers en dat interesseerde mij ook wel. Daarom gingen we eens in de drie weken op zondagmorgen om 8 uur een wandeling maken in de natuur rondom Achterveld. De deelnemers waren aannemer Pieter 'de Spijker', betonijzervlechter Jan 'de Bezem', 'De Stoffer', schilder uit Terschuur en Hans uit het Soesterkwartier. We hebben dit een paar jaartjes gedaan, waarbij ik nogal wat vogels heb leren herkennen. Eén keer hadden we pech: we liepen bij de Juliusput in Terschuur en wilden naar Het Paradijs in Kallenbroek. De kortste weg was via de spoorbaan, maar helaas stopte een tegemoetkomende trein waarop een boomgrote conducteur uitstapte en ons sommeerde om in de trein te stappen. Hij vroeg waarom we op verboden terrein liepen. Hij zei dat we mee moesten naar Amersfoort en hij zou ons dan overdragen aan de spoorwegpolitie, maar in het Amersfoortse station aangekomen was er helemaal geen politie, dus we mochten naar huis lopen. Het moet wel een markant gezicht zijn geweest ons te zien lopen in bemodderde laarzen en in onze oude kloffies. Een gedenkwaardige zondagmorgen.

Puttertje, goudvink en sijs

HOUT

Doordat ik nu minder werk had op de boerderij hield ik iets meer tijd over en ben ik een hobby op gaan pakken: houtbewerking. Op onze boerderij werden voor de dunning enkele grote essen omgezaagd. Ik liet deze door zagerij Hengeveld in Stroe aan planken zagen. Daar heb ik toen de eerste tafel van gemaakt. Er werd mij op gewezen dat er in Langbroek een mogelijkheid was om een opleiding tot timmerman en meubelmaker te volgen. Wel heel toevallig tegenover de houtzagerij van de familie Daamen, waar ik nogal wat douglasplanken had gekocht voor de verbouw van onze hooiberg en kippenhok. Bij deze meubelmakerij, De Schrijn, waar je allerlei cursussen kon volgen, van houtbewerking tot meubelmaken, heb toen ik een basiscursus gevolgd van twaalf woensdagavonden van 19.00-22.00 uur. Ik ging daar meestal op de motor binnendoor via Leersum naartoe, een mooi ritje! Daar heb ik een houten timmermanshamer, een winkelhaak en een timmerkist gemaakt en beitels en schaven leren slijpen. In de vervolgcursus heb ik een gereedschapskist en twee bijzettafels gemaakt. Eén voorval herinner ik me nog goed: toen ik ’s avonds met de Harley naar huis wilde en hem startte en in de versnelling zette, gebeurde er niets. De aandrijfriem was doormidden gescheurd; twee cursisten uit Rotterdam hebben mij toen met de auto naar huis gebracht. Dat laat zien dat er een erg goede sfeer was tussen de cursisten. Later zijn er nog een paar tafels, bankjes en een houten wiegje gemaakt voor onze kleinkinderen. En een gereedschapskist, met zwaluwstaarten; een

De houtwerkplaats op De Bantuin, 2025

moeilijke klus, ook voor een van mijn medecursisten, een piloot van een Boeing 747. Hij moest het handvat inclusief zwaluwstaarten opnieuw maken wegens een fout in de constructie. Het werken met hout is wel iets minder geworden maar, let wel, ik heb nog wel een aantal mooi gezaagde planken liggen!

Taeke, zoon van Joost, 2015

NIEUWE GEZINNEN

Onze zonen werden ouder en kregen vriendinnen en op een gegeven moment werd er besloten om te trouwen. Ruben als eerste met Jansje van Veersen, heel deftig in stijl met een huwelijksplechtigheid in kasteel Middachten in De Steeg en het diner en feest in de uitspanning Rosendael in Velp. In 2007 hebben ze een prachtige tweeling gekregen: zoon Joost (junior) en dochter Sien (Cristien). Na zijn scheiding van Jansje is Ruben met de kinderen gaan wonen op de Gorsselse heide.

Joost ontmoette in Groningen Hilde. Ook die wilde een heuse bruiloft, dus er werd getrouwd in Spanbroek en de receptie was thuis op de boerderij in Asschat in de tuin met in een open tent het diner met uitzicht op de landerijen. ’s Avonds was het feest in de ligboxenstal met honderd discoballen die zorgden voor een groene sterrenhemel. Ook zij kregen een prachtig gezin met Mazarine, Berend, Taecke, Julie en Lucy. Zij wonen nu in het prachtige Bennebroek.

Rogier leerde tijdens zijn studie in Nijmegen Katja kennen. Zij zijn in Den Haag voor de wet getrouwd omdat ze het voornemen hadden om een kind te adopteren. Later hebben zij na de ceremoniële huwelijksvoltrekking een mooi feest gegeven in een prachtige villa in het buitengebied van De Steeg. Waarna ze zijn gaan wonen in Oosterbeek. Na een vakantie in Libanon werden ze verblijd met de geboorte van hun prachtige dochter Amelie.

Frank had sinds zijn middelbare school het oog laten vallen op Elise. Ze zijn allebei in Utrecht gaan studeren en daar lid geworden van Veritas waar ze elkaar nog beter leerden kennen en ook daar kwam een bruiloft van. De huwelijksvoltrekking vond plaats in een prachtig oud kerkje in Oud-Loosdrecht, waar Joost (junior) Frank vertelde dat hij niet nerveus hoefde te zijn. In vier sloepen

ging het over de Loosdrechtse plas naar jachthaven Ottenhome voor de receptie en een uitbundige feestavond. Ook bij hen kwamen er kleine koters en wel Milou, Tijmen en, jawel, Keesje.

Van links naar rechts: Sien, Mazarine, Ruben, Katja, Julie, Milou, Frank, Hilde, Joost jr., Joost sr., Berend, Aly, Taeke, Kees, Tijmen, Elise, Amelie en Rogier, 2021

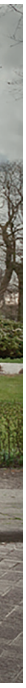

Smartlappenkoor, Kees rechts naast de vlag, 2017

Ach en Wee: Hein, Angelique Martin, Marly Kemps, Kees, Aly, 2017

MUZIEK

Ik luister altijd graag naar muziek. Mijn voorkeur gaat uit naar rock, country en Franse chansons, zoals bijvoorbeeld van Adamo, en Ierse folksongs van de Dubliners van wie we drie live concerten hebben bijgewoond in Utrecht in het Beatrixtheater. Ook zijn we een keer naar een live optreden van de Rolling Stones geweest in Rotterdam.

Op een gegeven moment werd ik gevraagd mee te gaan doen met het smartlappenkoor Ach en Wee. Dat bleek een gezellige mannen- en damesgroep die vierstemmig de ultieme smartlap zong en ook regelmatig met succes optredens verzorgde in bejaardenhuizen en op festivals in Amersfoort en in Tiel, dit allemaal onder de bezielende leiding van Frits Klostermann. Om aan geld te komen werden er in de pauze acts gespeeld door koorleden wat echt leuke resultaten opleverde. Ook de jaarlijkse feestavonden waren vaak zeer verrassend, met optredens zoals dat van Hein als Old Shatterhand op het countrymuziekfeest in het bos van Het Paradijs in Terschuur bij de Barneveldse beek. Zeker niet te vergeten zijn de zinvolle discussies na de repetitieavonden in de gezellige oefenruimte en bar van Timo in Achterveld op de Klettersteeg.

EIND AAN HET WERK MET DE KOEIEN

Mijn werk met koeien is doorgegaan tot 2020. Toen werd mijn fysieke lichaamstoestand door een motorongeluk en leeftijd dusdanig slechter dat het gevaarlijker werd om met vaarzen om te gaan. Tussendoor heb ik ook nog meegedaan met de verkiezingen voor het waterschap Vallei en Eem. Met circa 635 voorkeursstemmen kreeg ik een bestuursfunctie als algemeen bestuurslid Hoofdingelanden met als voorzitter watergraaf Klaas van de Langemheen en directeur Dalhuizen. De belangrijkste taak in die vierjarige periode was om bij dreiging van onderlopen van gedeeltes van de stedelijke gebieden de waterberging zó te regelen dat er laaggelegen percelen van boerenland onder water konden worden gezet en er geen gevaar meer was voor de steden. Daarnaast was er de taak de Schammerpolder als natuurgebied en waterberging in te richten. Zo hebben we in Asschat en ook bij Wageningen mooie vergoedingen voor de boerengrond in de wacht gesleept. Verder hebben we streng toezicht gehouden op het naleven van de regels. Daarbij leerde je het gebied goed kennen door met twee man op pad te gaan en erop toe te zien dat de watergangen schoon werden gehouden in het hele gebied (het zogenoemde ‘schouwen’).

Na deze periode ben ik in 2016 als bestuurslid van het CDA Leusden gekozen en later ben ik voorzitter geworden. Ik heb dit als een prettige omgeving ervaren om te besturen. Er is het fietspad langs

Het nieuwe land, Kees Tolboom en Arie van den Bremer | Foto: Arnoud J. Spaaij, 2021

de Asschatterweg gekomen. En we zijn de grootste partij van Leusden geweest in die periode. Met een wethouder en vier raadsleden. Uit die gelederen hebben ze mij met een verrassingsontvoering een Lintje van Oranje Nassau bezorgd. Bij de uitreiking van 'lintjes' mocht niet veel publiek aanwezig zijn, vanwege de coronacrisis. Ik werd door mijn vrienden verrast. Rene en Maarten kwamen met het verhaal dat we een vliegtochtje zouden gaan maken met een oude kennis – Stefan Spies – als piloot. Toen we zogenaamd naar het Hilversumse vliegveld reden, belde Jeanette Wolswinkel in de auto of we even in het gemeentehuis Maartens vernieuwde rijbewijs op konden halen. We zetten de auto midden voor het gemeentehuis neer en liepen naar binnen. Daar wachtte mij een grote verrassing: de burgemeester en Aly en Marijke waren aanwezig om mij een lintje op te spelden als lid in de Orde van Oranje Nassau. Thuis was de receptie in een kleine setting goed geregeld. Dat ik een lintje mocht ontvangen heeft me zeer ontroerd. Aly verdient zeker de helft van dit lintje door alle ondersteuning al die jaren. Het heeft mijn ego wel een beetje gestreeld dat onze kinderen er ook trots op waren.

Burgemeeester Gerolf Bouwmeester deelt lintje uit, 2022

WERKWEEKJES

De boerderij is in de loop van de tijd steeds kleiner geworden door de verkoop van percelen grond. Zo werd er in 1998 in de Hooglandse polder aan de Haarwetering 4 ha per inschrijving verkocht aan de familie Eggenkamp voor een goede prijs. Deze grond hadden we in bezit gekregen door vererving via mijn moeder. Zo ging dat vroeger.

Ook 4 ha aan de overkant van de Asschatterweg die niet rendabel geëxploiteerd kon worden is per inschrijving verkocht aan Maarten Wolswinkel in 2012. Hij was daardoor in staat via een grondruil met Stichting De Boom de grond naast zijn meelfabriek in eigendom te krijgen waarop hij zijn landbouwspulletjeswinkel kon openen. Sindsdien zijn we dusdanig bevriend geraakt dat we al tien jaar samen met Rene van Eijden een weekje vakantie vieren met klusjes doen in Maartens vakantiehuis in het dorp Le Châtelet in Frankrijk. Op de Harley Davidson, de chopper van Maarten en de BMW cabrio van Rene naar het huisje de Moulin Neuf van de familie Wolswinkel. Waar we vaak de buurt verkennen met nogal wat wijnchateaus in de omgeving (Sancerre). En uiteten in Saint Armand bij sterrenkok Cor op zijn kasteeltje Le Paradis. En dineren we regelmatig bij buren Pim en Margje. Bij de plaatselijke bakkersvrouw halen we de lekkerste croissantjes van de regio: de bakker bakt zijn brood en croissantjes in een duurzame houtgestookte oven. Daarnaast is nog een traditionele tabac (kroegje). 2018 was het jaar van het 10-jarig jubileum van onze gezamenlijke 'werkweek' in Frankrijk, dat we met

een lustrumtocht wilden vieren. Dus op 23 september met de motoren en cabrio naar Düsseldorf naar het treinstation waar de motoren en cabrio op de treinwagons werden gezet naast nog meer erg mooie klassieke cabrio's, onder andere een Jaguar E-type! 's Avonds slapen in de treincoupé's om 's morgens aan te komen in Innsbruck, waar we op de motor zijn gestapt en met prachtig zonnig weer door de bergen en over de passen via Tirol naar Italië reden. In de plaats

Rene van Eijden, Maarten Wolfswinkel en Kees in Le Châtelet, 2018

Premadoria in een prachtig hotelletje geslapen. Daarna via de Stelviopas met de meest fantastische haakse bochten doorgereden naar een door Italianen onaangekondigde wegafsluiting van een bergpas, dus moesten we weer terug en nu naar de top van de berg San Bernadino. Daar bij een prachtig meer geluncht. Daarna hebben we het voormalige chalet van de ouders van Maarten in de plaats

Chalet in Zwitserland bekeken, en uiteindelijk zijn we in Hotel Surretta in Splügen terechtgekomen. Via het Lago Maggiore en een prachtig fruitgebied in Italië doorgereden naar een slaapplaats in Brig. Van daaruit langs het meer van Genève richting Frankrijk en maar gelijk doorgestoten naar Le Châtelet waarbij we in het donker kwamen te rijden. Zeker omdat de verlichting van mijn Harley het begaf! Ik ben maar zo'n beetje tussen de twee anderen in gaan

Moulin Neuf, 2018

rijden en zo kwamen we toch behouden in Maartens Moulin Neuf aan. Lekker slapen en na de lunch weer huiswaarts. Via de Champs Elysées in Parijs doorgereden naar een Jeugdhotel in Lille, wat een gezellige ervaring was. Na in Breda nog even de hoogte van de kerktoren opgemeten te hebben, zijn we weer veilig thuisgekomen. Ik wist toen niet dat dit mijn laatste uitgereden motortocht was ge-

MH
ZF 74

weest. Wel zijn we toen later met zijn drieën met de Landrover Defender die Maarten van buurman Pim had gekocht en met achterin een geveerde tractorstoel naar Le Châtelet gereden. Daar staat een obelisk ter ere van een oud-burgemeester van het dorp tegenover Moulin Neuf. We zijn de heuvel op gereden en hebben ook het klooster op de berg bezocht met het prachtige historische kerkje.

In die tijd is Maarten lid geworden van ons smartlappenkoor Ach en Wee. Tijdens een van de gesprekken na de repetitie van het koor ben ik er door Jos Kerkhof op gewezen dat er in Amersfoort een jaarlijkse wielerwedstrijd werd gehouden, de Amersfoortse klassieker Door heel Oost-Utrecht. Daar waren veel verkeersregelaars op de motor voor nodig – wel twintig stuks – naast de tien politiemotoren. Na samen met Jos een cursus verkeersbegeleider met goed resultaat te hebben afgerond regelden we vier jaar lang bij deze tocht het verkeer zodat de sporters veilig de wielerwedstrijd konden uitrijden. Met de Harley heb ik daar erg nuttige ritjes kunnen maken in samenwerking met de motorpolitie. Van Amersfoort via Scherpenzeel naar Langbroek en Wijk bij Duurstede en Driebergen naar Amersfoort.

Kees, Jaufenpass in Oostenrijk, 2018

Ongeluk bij Sonsbeck, 2019

MOTORONGELUK

Op 25 mei 2019 heb ik meegedaan met een motortoertocht van de Puttense Rotary voor het kankerfonds. Dat is voor mij niet goed uitgepakt. In Duitsland bij het plaatsje Sonsbeck (vlakbij Kevelaer) reed ik achterop mijn voorganger die linksaf sloeg, wat ik te laat zag, en er met 60 km per uur op botste en over mijn stuur werd gelanceerd en op de straat kwakte. Hierdoor liep ik twee klaplongen op en na een levensreddende operatie in het veld werd ik per traumahelikopter naar het ziekenhuis in Duisburg vervoerd. Mijn vrienden Maarten en Dick en neef Gerard reden achter mij. Zij waren getuige van het ongeluk en hebben mij direct ondersteund en bijgestaan, samen met een toevallig langsfietsende arts. Dat hebben ze mij later verteld. Voor Aly en mijn gezin brak een zware periode aan omdat ik in coma werd gehouden en het ongewis was met welke gebreken ik uit de coma zou komen. Na drieënhalve week kwam ik weer langzaam bij, en bleek ik geen ernstig hersenletsel te hebben opgelopen. Al mijn wonden waren genezen en de operaties waren goed geslaagd. Dankzij de positieve insteek van Aly en mijn zonen, die vier weken lang elke dag in Duisburg op bezoek kwamen, heb ik steeds hoop weten te houden op een algeheel herstel.

Na vier weken ben ik vanuit Duisburg met de ambulance naar het UMC Utrecht gebracht, waar ze spalken op maat voor mijn benen hebben gemaakt. Na bloedonderzoek naar bacteriële besmettingen, en een onderzoek naar hartritmestoornissen te hebben afgerond ben ik op 15 juli naar het militair revalidatiecentrum

Aardenburg in Doorn verhuisd waar we erg goede berichten over hadden gehoord. Daar ben ik intern op een medisch geïsoleerde kamer geplaatst omdat er verteld was dat ik vleesveehouder was en er dus een risico was op besmetting met resistente bacteriën. De verpleging moest zich daarom elke keer omkleden en ontsmetten na de verzorging, maar nadat ik gezegd had dat ik alleen melkvee had, waardoor de kans op besmetting gering was, was dit niet meer aan de orde. De verzorging was wel intensief. Ik werd op bed verzorgd, waar ik de po ondergeschoven kreeg omdat ik nog helemaal verlamd was. Later werd ik in een hangmat via een rail naar de badkamer getransporteerd voor douche en wc. Ze hadden een ingenieus schuifplateau uitgevonden waarmee je uit bed naar de rolstoel kon schuiven. Er was een elektrische rolstoel beschikbaar gekomen waarmee ik me zelfstandig overal naartoe kon verplaatsen, onder andere naar de fysiotherapie. Grappig toeval was dat ik therapie kreeg van een dame die uit de straat Bantuin in de wijk Tabakssteeg in Leusden kwam. Zij leerde mij onder andere met een tuigje op een loopband lopen, net als paarden op een conditieband. In het verwarmde zwembad liep ik tussen een rek om de beenspieren te oefenen. Later werd ik verwezen naar de psychiater om de vergeetachtigheid met innemen van mijn pillen en het omver rijden van de groentebar in de dining room te bespreken. Na enkele goede gesprekken heeft hij het deskundige oordeel geveld dat mijn IQ iets boven de 100 lag en mijn denkvermogen in orde was. Van meerdere cliënten op de knutselclub hoorde ik verhalen over hoe ieder persoon lichaamsproblemen had gekregen door ziekte of ongeluk en of oorlogshandelingen in het leger. Daar leerde je je ongemakken te relativeren omdat er altijd mensen waren die ergere problemen hadden dan jijzelf, soms door simpele oorzaken. Ik ben erg getroffen door de liefdevolle inzet van het verzorgende personeel; er was altijd wel tijd voor een praatje en er werd tijd genomen voor een goede verzorging. De talrijke be-

zoekjes van familie en vrienden en het optreden van de zangclub Ach en Wee heeft me erg verwonderd en goedgedaan. De eetzaal was een openbaring: een heerlijke lunchgelegenheid met ook uitgebreide diners waarbij vaak contacten ontstonden met andere cliënten zoals met een jongeman uit Woudenberg met maar één been, musicus Tim uit Utrecht die door een hersenbloeding totaal verlamd was, een door bacteriën verlamde politieman uit Amersfoort. Dan waren er – in streng militair uniform – de arts mevrouw Van de Ven, een verpleegster uit Aalten, en Joop die 's nachts mijn kussen kwam opschudden en verder de maatschappelijk werkster die mij met mijn elektrische rolstoel Doorn in stuurde om voor Aly bloemen te kopen voor al haar bezoekjes en de goede zorgen ('Ga 's een keer iets terugdoen.'). Na veertien weken intern in Aardenburg was ik weer zover dat ik normaal thuis kon functioneren, maar nog wel met een driewielfiets naar de fysiotherapie in Achterveld moest gaan.

Herbezoek aan het ziekenhuis in Duisburg, 2021

CDA Leusden tijdens corona, 2021

DE CORONA-EPIDEMIE

Ook in Asschat kregen we met corona te maken. Het begon in 2020 tijdens het carnaval van februari in Brabant waardoor er zestig besmettingen voorkwamen. In maart van dat jaar is de eerste covidpatiënt overleden. Waarna er achter elkaar veel pittige maatregelen werden genomen, zoals het massaal testen op covid en later het sluiten van groepsbijeenkomsten, zoals de ledenvergadering van het CDA Leusden. En het afstand houden van 1,5 meter van elk individu. Daarna het massale vaccinatieprogramma, dat veel discussie opleverde, en de verplichting een document van enting of testen bij je te hebben op het vrij zijn van besmetting. Zonder document nergens toegang. Dat merkten we op vakantie in Frankrijk waar we zonder vaccinatiebewijs nergens een lunchroom binnenkwamen.

Daarna volgde de sluiting van alle winkels en zaken met personeel, met uitzondering van de voedingswinkels. Het is mij niet bekend of er ook in onze buurt mensen zijn overleden, landelijk waren er wel 50.000 dodelijke slachtoffers! In onze buurt was een patiënte met Long covid, wat erg veel beperkingen voor haar werkzame leven opleverde doordat zij maar een paar uurtjes per dag normaal kon functioneren.

Katja, Frank, Mazarine, Joost, Amelie, Hilde, Aly, Rachel en Kees, 2023

FEEST

In mei 2023 waren we 50 jaar getrouwd. We hebben besloten om dit samen met ons gezin te vieren met een weekend in De Haan in België. De jongens hadden een flinke bungalow gehuurd zodat de hele – 21 personen tellende – familie van goede slaapplekken was voorzien. De eerste vrijdagavond hebben we met zijn allen voor een heerlijk diner gezorgd. Zaterdags zijn we naar het strand van De Haan geweest. De jeugd is gaan surfen en de ouderen gingen catamaran-zeilen. Ook is er die middag nog een padelbaan bezocht. Op zondag zijn we naar Brugge geweest en met een sloep door de grachten gaan varen, en naar een sterrenrestaurant voor een geweldig diner. Daarna hebben de kinderen een bonte avond georganiseerd met bingo, muziekquiz en een disco erachteraan. Het was heel fijn dat Rachel, de nieuwe vriendin van Ruben, er ook bij was. Zij is door de dames van de Tolbomenfamilie helemaal in hun midden opgenomen en zijn voelde zich gelukkig ook goed thuis bij bij ons allen! Dat wil niet zeggen dat we Jans, de moeder van Sien en Joost, zullen vergeten; zij blijft tot onze familiekring behoren! De maandagochtend zijn we naar huis gegaan met het erg fijne gevoel dat je zoveel plezier met elkaar kunt hebben als familie.

Thuis ging het werk mij weer bezighouden, dat nu vooral bestaat uit natuuronderhoud en het beleid daaromheen. Wij kregen veel steun van KNVV-vrijwilliger Arie, die ons plantendeterminatie leerde en liet zien hoeveel historische planten er weer teruggekomen zijn. Maar de faunaontwikkeling bleek toch erg achter-

gebleven te zijn bij de verwachtingen, ondanks waarnemingen van een dodaarsechtpaartje met jongen, de zwarte reiger, de houtsnip, de kleine plevier en het bokje, die lijkt op de houtsnip. De door mij geplaatste wildcamera liet zien dat er veel predatoren rondliepen in het nieuw ingerichte natuurgebied van 7,5 ha. Er waren 's nachts meerdere wilde katten, verschillende vossen en een bunzing. Daarom had ik een vossenvangbuis en bij het huis een kattenkooi en een ekstervangkooi geplaatst. Ik kweekte volgens de regels van Aviovornes (historische vogelfokclub) patrijzen en fazanten in mijn volière in ons bosje, voor herplaatsing in de natuur. Maar dit werd niet gewaardeerd door de veldpolitie. De NVWA had foto's van mijn vangkooien en van de fazanten die ik vergeten was te ringen, doorgestuurd naar de veldpolitie. Daarna werd ik overvallen op 15 september 2024 door vier politieagenten en ben een hele ochtend in de verhoorkamer van de politie in Amersfoort ondervraagd over mijn predatorenbeleid. Ik kon gaan maar kreeg wel een proces-verbaal aan mijn broek! Ik vraag me af hoe de vogel-, hazen- en konijnenstand zich gaat ontwikkelen als de eerder genoemde predatoren zich ongeremd kunnen voortplanten zonder natuurlijke vijanden en als ook de wolf zijn intrede gaat doen in ons gebied.

Een leuk verhaal dat zich op de boerderij afspeelde is dat onze dierenarts Natalie Brons met haar vader en moeder een bezoekje wilde brengen aan ons natuurgebied en de Datsja. Vanaf de aanhanger achter het Hinomoto-tractortje detecteerde Natalie op de steeg verse sporen van de wolf. Daarna zijn we langs de Moorsterbeek over een bospad en een jachtvoerakker naar het kavelpad van de buren de familie Tondeur gereden, waar er gebak en koffie was voor pa en ma Brons. Erg verdrietig was het weer wel dat we drie weken later bericht kregen dat pa Jan Brons was overleden. We zijn naar de begrafenis geweest bij het historische kerktorentje van Oud-Leusden, en bij het voormalige boerderijtje Vlooswijk

was een sfeervol samenzijn na de begrafenis. Pa Brons was een grote fan van de muziek van Merle Hagard, prachtige Ierse folkmuziek. Ook het vermelden waard is dat we met een vijftal 'wijze' mannen op leeftijd naar de Datsja zijn geweest om over het boek Sneeuw van vriend Hein te praten, en een gerichte discussie over de zin en onzin van het leven hebben gevoerd. De conclusie werd getrokken dat het ons aardig is gelukt om er wat van te maken in het leven. Na een ritje met de Hinomoto en karretje door de natuur en het bos, met een kampvuur als besluit en een heerlijke paella met kippenpootjes zijn we tevreden naar huis gegaan.

Tijmen en Frank, 2022

DE BANT
IN
ALLEIHEK.NL

DE JEUGD EN DE TOEKOMST

Onze kinderen kregen de leeftijd voor kinderen dus dat zorgde ervoor dat we steeds meer kleinkinderen kregen, een hele rij:

Van Ruben en Jansje:
Joost en Sien (2006)

Van Rogier en Katja:
Amelie (2008)

Van Joost en Hilde:
Mazarine (2009)
Berend (2012)
Taeke (2013)
Julie (2017)
Lucy (2020)

Van Frank en Elize:
Milou (2016)
Tijmen (2018)
Keesje (2021)

Er wordt door de kleinkinderen veel aan sport gedaan. Wat opvalt is dat de meeste kinderen aan hockey doen. Met name Joost junior, die bij Jong Oranje en bij Kampong en nu bij Amsterdam hockeyt. Berend, die erg verdienstelijk speelt bij Jong Bloemendaal, en Mazarine, die teamleider is bij het team van Heemstede. Dan hebben we nog Sien, die hockeyt en heel goed paardrijdt

Berend en Taeke, 2016

en daarmee kampioen zestallen van de regio Twente is geworden. En Tijmen, die voetbalt en goed zwemt.

Intussen gaat het verzorgen van de boerderij gewoon door. Alhoewel ik de agrarische grond van 7,8 ha aan de Woudenbergse boer Marco heb verhuurd, die eerst alleen alles maaide en het gras naar Woudenberg transporteerde en dan weer een aantal kuub drijfmest op de grond bracht. Dat deed hij soms met het sleepslangensysteem via slangen over het land, zodat hij niet met zware tanks van 18 m^3 over het land hoefde te rijden.

We willen De Bantuin graag in de familie Tolboom houden; twee zonen zijn daarover in gesprek met ons en een adviseur van de accountant. Maar in die gesprekken is duidelijk geworden dat de kinderen wel het huis en de stallen en de natuurgrond met bosje willen overnemen, maar om belastingtechnische redenen niet de agrarische grond kunnen behouden. Dat betekent dat deze grond (7,5 ha) te koop is aangeboden aan onze buurman, Stichting De Boom. We hebben voor deze partij gekozen omdat er dan geen ontsluitingsweg over ons huisperceel hoeft te komen en de stichting een concurrerende prijs betaalt voor de grond. De bedoeling is dat er één zoon in de boerderij komt wonen en een andere zoon in een nieuw te bouwen huis naast de boerderij, onder de voorwaarde dat de schuur en ligboxenstal gesloopt worden.

Het wordt voor Aly en mij wel interessant: hoelang wonen we nog op de boerderij en waar belanden we dan? Een appartement in Leusden of nabij het Randenbroekerbos in Amersfoort na ons tachtigste levensjaar? We gaan het zien, waar we terechtkomen.

Kees en Byrdie, 2016

Zo ligt De Bantuin er nu bij, met ligboxenstal,
we gaan zien wat de toekomst gaat brengen, 2025